

Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāns

2007.-2013. gadam

**Latvijas Republikas Zemkopības ministrija
Rīga, 2006**

Saturs

I	Ekonomiskā, sociālā un vides stāvokļa novērtējums un sākumstāvokļa rādītāji	6
1.	Valsts vispārējais raksturojums	6
1.1.	Ekonomika.....	6
1.2.	Nodarbinātība	6
1.3.	Vide	7
2.	Lauksaimniecības konkurētspēja.....	9
2.1.	Situācijas raksturojums.....	9
2.2.	Lauksaimniecības stāvokļa novērtējuma kopsavilkums	13
3.	Pārtikas nozares konkurētspēja	14
3.1.	Situācijas raksturojums.....	14
3.2.	Pārtikas nozares stāvokļa novērtējuma kopsavilkums.....	16
4.	Meža nozare	17
4.1.	Situācijas raksturojums.....	17
4.2.	Meža nozares stāvokļa novērtējuma kopsavilkums.....	21
5.	Lauku dabas resursi (vides stāvoklis).....	22
5.1.	Situācijas raksturojums.....	22
5.2.	Situācijas raksturojuma kopsavilkums	26
6.	Vispārējā sociālekonomiskā situācija lauku apvidos	27
6.1.	Situācijas raksturojums.....	27
6.2.	Situācijas raksturojuma kopsavilkums	32
II	Latvijas stratēģija un prioritātes	35
7.	No situācijas raksturojuma izrietošās vajadzību kopsavilkums	35
8.	Latvijas stratēģija un prioritātes	36
9.	Stratēģijas izstrādes process	36
10.	Pamatprincipi	36
10.1.	Paliekošas darbības veicināšana un atkarības no ienākumu uzturošā atbalsta mazināšana 37	
10.2.	Teritorijas līdzsvarotas attīstības princips	37
10.3.	Līdzsvarotība un pēctecība	37
11.	Vispārējā stratēģija un vajadzības.....	37
11.1.	1.darbības virziens: lauku cilvēka spēju attīstība	38
11.2.	2.darbības virziens: no darba gūto ienākumu vairošana laukos	38
11.3.	3.darbības virziens: lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana	39
11.4.	4.darbības virziens: lauku dzīves telpas attīstība	40
12.	Stratēģijas plāna ieguldījums Lisabonas un Gēteborgas stratēģijas ieviešanā.....	40
13.	Situācijas novērtējuma saistība ar vispārējo stratēģiju un vajadzībām	42

III	Lauku attīstības stratēģijas izklāsts pa Eiropas Savienības lauku attīstības asīm	46
14.	1. ass. Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana	46
15.	2. ass. Vides un lauku ainavas uzlabošana.....	48
16.	3. ass. Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana:	49
16.1.	Uzņēmējdarbības dažādošana.....	49
16.2.	Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo pārkvalifikācija un cilvēkresursu attīstība lauku teritorijas mikrouzņēmumiem.....	49
16.3.	Lauku infrastruktūras uzlabošana.....	49
17.	4. ass. LEADER:.....	50
18.	Latvijas stratēģijas saikne ar Kopienas lauku attīstības asīm	50
IV	Lauku attīstības programma	53
V	Papildinātība un saikne ar citām valsts un Kopienas politikām.....	53
19.	Eiropas Kopienas lauku attīstības stratēģiskās vadlīnijas	53
20.	Papildinātība ar Kopienas vides politiku Latvijas nacionālo vides politikas plānu	54
21.	Kopienas meža politika.....	55
22.	Papildinātībā ar citiem Eiropas Savienības fondiem	55
23.	Papildinātība ar Kopējās lauksaimniecības politiku	56
24.	Sinergija ar Eiropas bioloģiskās pārtikas un lauksaimniecības rīcības plānu	57
25.	Papildinātība ar Latvijas meža politiku.....	58
VI	Valsts lauku tīkls.....	58
VII	Pielikumi.....	60

Kopsavilkums

1. Zemkopības ministrija izstrādājusi Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānu 2007. – 2013.gadam, kā to paredz Padomes 2005.gada 20.septembra Regulas Nr. 1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) 11.pants.
2. Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāns tapis, ievērojot Kopienas Lauku attīstības stratēģiskās vadlīnijas 2007. – 2013.gadam un Latvijas nacionālā attīstības plāna 2007. – 2013.gadam projektu.
3. Stratēģija pamatojas uz situācijas analīzi un stratēģijas virsmērķis ir „**pārticis cilvēks ilgtspējīgi apdzīvotos Latvijas laukos**”, kura ieviešanai izvirzīti četri darbības virzieni:
  - lauku cilvēka spēju attīstība;
  - no darba gūto ienākumu vairošana laukos;
  - lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana;
  - lauku dzīves telpas attīstība.
4. Darbības virzienu ietvaros tiks īstenoti pasākumi, ko finansēs kā no valsts atbalsta, tā Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai, kura ieguldījums tiks novirzīts caur četrām asīm:
  - Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana;
  - Vides un lauku ainavas uzlabošana;
  - Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana;
  - 4. ass. LEADER.
5. Ņemot vērā šo dokumentu, tiks izstrādāta Lauku attīstības programma, kurā noteikti kritēriji un principi atbalsta saņemšanai, un kuru administrēs Lauku atbalsta dienests.

Izmantoto terminu skaidrojums

Saīsinājums	Nozīme, skaidrojums
ELVGF	Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
LEADER	tulkojumā no franču valodas (Liaison Entre Actions pour le Développement de L'Economie Rurale) nozīmē “mērķtiecīgas un koordinētas rīcības lauku ekonomikas attīstībai”. LEADER ir mērķtiecīgas un savstarpēji koordinētas aktivitātes lauku attīstībai, kuras rosina sabiedrību meklēt jaunus risinājumus esošajām lauku problēmām. LEADER būtība ir uzlabot dzīves kvalitāti cilvēkam laukos, domājot gan par ekonomiskajiem, sociālajiem uzlabojumiem un vides saglabāšanas iespējām. LEADER vīzija – ar dzīvi apmierināts cilvēks laukos, kas spēj realizēt savas ekonomiskās un sociālās vajadzības pēc iespējas tuvāk dzīvesvietai.
LEADER+	LEADER+ ir LEADER paveids, kas Eiropas Savienībā darbojas šajā programmēšanas periodā (no 2000. līdz 2006. gadam). LEADER+ nosaka specifiskākus uzsvarus vietējai lauku attīstībai, rosinot sabiedrību meklēt jaunus risinājumus.
SVID	Stiprās puses, vājās puses, iespējas, draudi (analīzes metode).
Vietējās rīcības grupa	ir vietējo organizāciju un lauku iedzīvotāju apvienība, kas darbojas noteiktā lauku teritorijā ar iedzīvotāju skaitu robežās no 10 līdz 65 tūkstoši, pārstāv šīs teritorijas iedzīvotāju intereses un rūpējas par lauku attīstības jautājumiem vietējā līmenī. Vietējai rīcības grupai ir raksturīgs plaši pārstāvētu interešu loks un piesaiste konkrētai teritorijai uz ciešas sadarbības principiem. Piemēroti izveidota vietējās rīcības grupas struktūra rada iespēju izmantot integrētāku un plašāku sadarbības modeli, apvienojot to ar dažādo partneru iespējām un nākotnes perspektīvām. Tas palīdz grupā mobilizēt jaunu domāšanu un ieskatus par lauku pagrimuma cēloņiem, kā arī apvienot esošos un jaunus resursus, lai rastu risinājumus. Vietējās rīcības grupā plaši tiek pārstāvētas arī kopienas. Veiksmīgu vietējās rīcības grupu raksturo ne tik daudz līdzīgi domājošu cilvēku, cik dažādi domājošu cilvēku spēja diskutēt, izteikt savas intereses, aizstāvēt savas vērtības un principus un panākt savstarpēju izpratni un vienošanos.
Vietējā iniciatīvas grupa	ir formāla (biedrība, nodibinājums) vai neformāla lauku iedzīvotāju apvienība, kuru vieno kopīga teritorija, ekonomiskas, sociālas un/vai kultūras intereses, piemēram, sieviešu, jauniešu vai pensionāru klubi, bitenieku biedrības, vietējo komersantu klubi u.c. Tā ir ģeogrāfiski vienotā teritorijā, kuru vieno kāda sociāla identitāte vai kopīgas intereses. Tai raksturīga saskaņota rīcība uz teritorijas vai interešu pārstāvniecības pamata, kas parādās brīdī, kad notiek vajadzību un prioritāšu noteikšana, iesaistot un mobilizējot vietējos resursus. (Vienas pašvaldības teritorijā var būt vairākas kopienas (iniciatīvas grupas). Viena kopiena var ietvert vairāku pašvaldību teritorijas.) Grupā jābūt līdzsvaroti pārstāvētām sabiedriskā un privātā sektora interesēm.
Vietējās stratēģijas	Vietējo rīcības grupu izstrādāts attīstības plāns jeb dokuments, kuram raksturīga integrēta, teritoriāla un izmēģinājuma rakstura pieeja un plaša sabiedrības iesaistīšana lauku attīstības jautājumu risināšanā vietējā līmenī. Stratēģija tiek īstenota vietējo kopienu projektu veidā un izmantojot programmas pieeju – veicamie pasākumi paredzēti stratēģijā.
Ass	Saskaņā ar Padomes 2005.gada 20.septembra Regulas Nr.1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai 2.panta c) punktu – saskaņota pasākumu grupa ar konkrētiem mērķiem, kas izriet tieši no to īstenošanas un veicina vienu vai vairāku 4.pantā minēto mērķu sasniegšanu.
Uzņēmums	ir organizatoriski saimnieciska vienība. Uzņēmumā ietilpst komersantam, zemnieku un zvejnieku saimniecībai piederošas ķermeniskas un bezķermeniskas lietas, kā arī citi saimnieciski labumi (vērtības), kurus komersants, zemnieku un zvejnieku saimniecība izmanto komercdarbības veikšanai.
ES-15	Eiropas Savienība pirms 2004.gada 1.maija paplašināšanās
ES-25	Eiropas Savienība pēc 2004.gada 1.maija paplašināšanās
EK	Eiropas Komisija
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
LR	Latvijas Republika
PPS	Pirkjspējas paritātes standarti
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
SEG	Siltumnīcas efekta gāzes
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
IKP	Iekšzemes kopprodukts
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
ELV	Eiropas lieluma vienība, 1 ELV = 1200 EUR
LVAEI	Latvijas valsts agrārās ekonomikas institūts

I Ekonomiskā, sociālā un vides stāvokļa novērtējums un sākumstāvokļa rādītāji

1. Valsts vispārējais raksturojums¹

1.1. Ekonomika

6. Pēdējos gados Latvijā ir vērojama strauja un noturīga ekonomiskā izaugsme. Kopš 2000.gada vidējais iekšzemes kopprodukta pieaugums salīdzināmās cenās bija 7,4 % gadā, turklāt 2004.gadā tas sasniedza 8,3 %. 2005.gadā turpinājās šīs pozitīvās tendences, un pirmā pusgada dati liecina par 9,5 % lielu IKP pieaugumu. IKP uz vienu iedzīvotāju lauku teritorijā veido tikai 55,8 % no valsts vidējā un nepilnus 40 % salīdzinājumā ar IKP uz vienu iedzīvotāju republikas pilsētās. Savukārt IKP/iedz. (PPS) no ES-25 bija tikai 40,8 %.
7. Šādi attīstības tempi, kas būtiski pārsniedz ES-15 valstu izaugsmi un ir augstāki kā pārējās jaunajās dalībvalstīs, ir nodrošinājuši pakāpenisku konvergenci ar Eiropas Savienības vidējiem dzīves kvalitātes rādītājiem. Tomēr, pat neskatoties uz šādu pozitīvu attīstību, Latvijas IKP joprojām ir zemākais Eiropas Savienībā. Turklāt Latvijā pastāv izteiktas sociālās un ekonomiskās attīstības atšķirības starp reģioniem. Vairāk nekā puse Latvijas iekšzemes kopprodukta veidoja Rīgas reģionā. 2002.gadā Rīgas reģiona īpatsvars valstī veidoja 67,8 % no visa valsts iekšzemes kopprodukta.

1.2. Nodarbinātība

8. Nodarbināto skaitam Latvijā no 2000.gada ir izteikta pieauguma tendence, neskatoties uz nelabvēlīgiem demogrāfiskajiem rādītājiem, kuru dēļ iedzīvotāju skaits Latvijā nepārtraukti samazinās. Kopumā no 2000.gada līdz 2004.gadam nodarbināto skaits ir palielinājies par 7,5 % un sasniedzis 988,4 tūkst.
9. Nodarbinātības pieaugums ir cieši saistīts ar straujo tautsaimniecības attīstību un pieaugošo pieprasījumu pēc darbaspēka, kā arī notiekošo nodarbinātības pārstrukturizāciju nozaru griezumā. Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju vidū ir samazinājies no 13,7 % 2000.gadā līdz 10,4 % 2004.gadā. Vienlaikus ir pieaudzis arī ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, ko daļēji ir ietekmējusi arī notiekošā pensionēšanās vecuma paaugstināšana. Nodarbinātības līmenis Latvijā ik gadu palielinās un 2004.gadā sasniedza 62,3 %. Salīdzinot ar 2000.gadu nodarbinātības līmenis ir pieaudzis gandrīz par 4,8 procentu punktiem.

---

¹ Avots: Nacionālā attīstības plāna 2007.-2013.gadam projekts

10. Galvenās problēmas Latvijas darba tirgū, kuras kavē straujāku situācijas uzlabošanu, ir saistāmas ar izteiktām nodarbinātības un bezdarba reģionālām atšķirībām — augstu bezdarba līmeni no Rīgas attālākos rajonos, īpaši Latgalē. Latvijā vidēji 2004. gada 1. decembrī reģistrētā bezdarba līmenis¹ bija 8,5 %. Tomēr bezdarba līmenis ir atšķirīgs dažādos Latvijas rajonos – attīstītākajos Rīgas tuvumā esošajos rajonos reģistrētā bezdarba līmenis ir viszemākais (uz 2004. gada 1. decembri Ogres rajonā 5,5 %, Rīgas rajonā 5,8 %), savukārt Latvijas austrumu daļā tas ir visaugstākais, piemēram, Ludzas rajonā 27,6 %, Rēzeknes rajonā 26,2 %, Balvu rajonā 25,9 %.
11. Valstī kopumā nepastāv būtiska atšķirība starp bezdarba līmeni dzimumu grupās² (vīrieši 9,0 %, sievietes 8,4 %), savukārt lauku teritorijā šis rādītājs nedaudz atšķiras (vīrieši 8,1 %, sievietes 6,5 %). Jauniešu grupā bezdarba līmenis ir ievērojami augstāks – 18,1 %. Dzimumu griezumā kā problēma ir uzskatāma atalgojuma līmeņa atšķirības – 2004. gadā 29,6 % vīriešu un 50,1 % sieviešu atalgojums pēc nodokļiem pamatdarbā nepārsniedza LVL 100.
12. Darba devēju un pašnodarbinātu personu skaits sasniedzis 97,5 tūkst. cilvēku, kas ir 10 % kopējā nodarbināto skaita un ievērojami atpaliek no vidējā rādītāja ES-25, kur tas ir 15 %.

1.3. Vide

13. Lauku dabas vide ir bagāta ar Eiropas nozīmes aizsargājamiem biotopiem. Latvijā konstatētas 18 047 dzīvnieku, 5396 augu un aptuveni 4000 sēņu sugu. Zinātnieki lēš, ka aptuveni 907 sugas (3,3 % no kopējā sugu skaita) ir retas un apdraudētas. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēmu veido: 4 dabas rezervāti, 278 dabas liegumi, 43 dabas parki, 3 nacionālie parki, 9 aizsargājamo ainavu apvidi, 295 dabas pieminekļi, kā arī 1 biosfēras rezervāts. Īpaši aizsargājamajās dabas teritorijās vislielāko platību aizņem meži (49 %) un lauksaimniecības zeme (24 %), savukārt 12 % – ūdeņi, 14 % – purvi un 1 % citi biotopi.³ Aptuveni 95 % no visām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām ir noteiktas kā Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas - Natura 2000⁴.
14. Virszemes ūdeņi, kurus veido vairāk nekā divpadsmit tūkstoši upju un strautu, vairāk nekā trīs tūkstoši ezeri un mākslīgās ūdenstilpes, aizņem 3,7

¹ uzskaitē Nodarbinātības Valsts aģentūrā

² Darba meklētāji kā daļa no ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem 2005.gadā

³ Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments, 2007-2013.g.

⁴ Likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”.

% valsts teritorijas. Saskaņā ar 1998.gadā veikto 527 mazo upju monitoringa datiem, pēc kura rezultātiem 21% no upēm - tīras līdz nedaudz piesārņotas, 64%-nedaudz piesārņotas, 11%-piesārņotas, 4%-ļoti piesārņotas, skatoties no tikai viena aspekta – ūdens vides bioloģiskā stāvokļa, bet apmēram 90% ezeru ir pakļauti antropogēnās eutrofikācijas procesiem¹.

15. Piesārņojums no punktveida avotiem rada nozīmīgu slodzi uz virszemes un pazemes ūdeņiem visos lielākajos Latvijas upju baseinos. Punktveida piesārņojuma dēļ pastāv risks, ka līdz 2015.gada beigām, kā to paredz Ūdens apsaimniekošanas likums un Eiropas Parlamenta un Padomes 2003.gada 23.oktobra Direktīva 2000/60/EC, kas nosaka sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (turpmāk tekstā – ūdens pamatdirektīva), labu ūdens kvalitāti nevarēs nodrošināt 54 upju ūdens objektos un 33 ezeru ūdens objektos.
16. Lauku vidi būtiski ietekmē likumdošanas prasībām neatbilstošās un virszemes, pazemes ūdensobjektu, augsnes piesārņojumu radošās sadzīves atkritumu izgāztuves, kas degradē arī lauku ainavu. No vairāk nekā 500 Latvijas teritorijā identificētajām atkritumu izgāztuvēm rekultivēti 33 % (laika periodā no 1998. līdz 2004. gadam, ieskaitot). Tomēr Latvijas teritorijā, neskatoties uz veiktajiem un plānotajiem rekultivācijas pasākumiem, vēl joprojām vides piesārņojumu radīs ~ 20 % no sākotnēji identificētajām vides aizsardzības prasībām neatbilstošajām atkritumu izgāztuvēm. Nav radīta arī veterināro un dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu apsaimniekošanas, t.sk. utilizācijas sistēma.
17. Ar komunālajiem notekūdeņiem virszemes ūdens objektos nonāk ievērojama daļa ražošanas notekūdeņu. No kopējā valstī novadīto notekūdeņu apjoma, ap 60 % veido pilsētu un apdzīvoto vietu komunālo notekūdeņu izplūdes. Komunālo notekūdeņu attīrīšanas komersantiem ir grūtības ievērot emisijai vidē noteiktos normatīvus, jo ražošanas komersanti tiem nodod notekūdeņus ar lielu piesārņojuma koncentrāciju. Lielākās organisko vielu un biogēno elementu (slāpekļa un fosfora) slodzes rada lauksaimniecības produktu pārstrādes komersanti, ostu darbība un citu nozaru rūpniecības komersanti.
18. Gaisa piesārņojuma jomā Latvijā laika periodā no 1990. līdz 2003.gadam kopējās sēra dioksīda emisijas ir samazinājušās par 92 %, oglekļa dioksīda – 60 %, metāna – 49 %, vienvērtīgā slāpekļa oksīda – 61 %, slāpekļa oksīda – 47 %, oglekļa oksīda – 44 %, nemetāna gaistošo organisko savienojumu – 34 %, galvenokārt pateicoties Latvijas ekonomikas pārstrukturizācijai,

¹ Avots: 1998. - 2000.gadā veiktie ūdeņu bioloģiskās kvalitātes pētījumi

energoefektivitātes palielināšanai, pārejai uz ekoloģiski tīrākiem kurināmā veidiem, piemēram, no mazuta uz dabasgāzi, un ieviešot Eiropas Savienības vides aizsardzības politiku.

19. Siltumnīcefekta gāzu emisijas prognozes liecina, ka, realizējot patreizējo klimata pārmaiņu samazināšanas politiku lielākajās siltumnīcefekta gāzu emisiju radošajās nozarēs – enerģētikā, transportā, lauksaimniecībā un atkritumu saimniecībā, Latvija spēs izpildīt ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Kioto protokolā noteiktās emisiju samazināšanas saistības 2008.- 2012.gadā, tomēr šīs politikas ietvaros plānotie emisijas samazināšanas pasākumi prasīs lielus ieguldījumus.

2. Lauksaimniecības konkurētspēja

2.1. Situācijas raksturojums

2.1.1. Informācija par IKP

20. Iekšzemes kopprodukta apjoms Latvijas lauksaimniecības nozarē 2004. gadā bija Ls 158,8 tūkst.¹ un, salīdzinot ar 2003. gadu, tas ir pieaudzis par 3,5 %². Pieaugusi lauksaimniecības bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās), 2004. gadā sasniedzot Ls 188,4 milj.³, kas ir par 34 % vairāk nekā 2003. gadā.

2.1.2. Nodarbinātība, darba ražīgums un ienākumi

21. Lauksaimniecībā ir pieaudzis darba ražīgums. 2004. gadā tas pievienotās vērtības izteiksmē bija 1766,51 Ls/nodarb.⁴ par 75 % pārsniedzot 2003. gada līmeni. Taču darba ražīgums lauksaimniecībā vēl aizvien ir būtiski zemāks par darba ražīgumu tautsaimniecībā kopumā, kas savukārt 2002.gadā bija zemākais starp jaunajām dalībvalstīm.
22. Lauksaimniecībā arvien ir sadrumstalota produkcijas ražošanas struktūra. Vērtējot saimniecības pēc to ekonomiskā lieluma, 83,9 % no kopējā saimniecību skaita (apsaimnieko 38 % no kopējā LIZ un sastāda 33 % no kopējā standarta bruto seguma⁵) ietilpst ļoti mazo saimniecību kategorijā (<2 ekonomiskā lieluma vienības (ELV))⁶, kas būtībā nodarbojas ar produkcijas ražošanu pašapgādes līmenī.

¹ Avots: LR ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2005.gads

² iepriekšējais

³ Avots: Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins (LEK)

⁴ Avots: Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins (LEK), Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās uz vienu nozarē strādājošo gada darbaspēka vienību (LVL)

⁵ Avots: CSP „Lauku saimniecību struktūra Latvijā 2003.g. jūnijā”

⁶ Avots: LVAEI, izmantojot CSP „Lauku saimniecību struktūra Latvijā 2003.g. jūnijā”

23. Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības vidēji uz vienu pilna laika nodarbināto nozarē ir pieauguši taču arvien zemi (2005. gadā – 129 Ls/nodarb. mēnesī¹) un par 27 % atpaliek no viena strādājošā ienākumiem vidēji Latvijas tautsaimniecībā. Salīdzinājumam, 2001.gadā no lauksaimnieciskās ražošanas gūtie tīrie (bez nodokļiem) ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto bija vidēji 60 Ls mēnesī - tikai 52 % no strādājošo vidējās neto darba samaksas valstī². Straujākais kāpums (80 % salīdzinot ar iepriekšējo gadu) notika 2004.gadā, galvenokārt pateicoties valsts un Eiropas Savienības atbalstam, kas salīdzinot ar iepriekšējo gadu (neskaitot investīciju atbalstu) pieauga trīskārtīgi.

2.1.3. Investīcijas

24. Pēdējo gadu laikā palielinājušies saimniecību ieguldījumi pamatlīdzekļos (ražošanas ēkās, būvēs, iekārtās un mašīnās)³. 2004. gadā saimniecību investīcijas pamatlīdzekļos sasniedza Ls 39,1 milj., kas ir 82 % no kopējām investīcijām lauksaimniecībā un kas ir 2,3 reizes vairāk nekā ieguldījumi pamatlīdzekļos 2003. gadā.
25. Lai gan kopumā, pateicoties Eiropas Savienības struktūrfondu līdzfinansējumam ir daudz veikts saimniecību tehnoloģiskajā modernizācijā, tomēr vēl joprojām 89 % no traktoriem un 91 % no labības kombainiem ir vecāki par 10 gadiem, kas par vismaz divām reizēm pārsniedz amortizācijas laiku. Maz investēts ilgtermiņa investīcijās ēkās un būvēs (salīdzinoši ar īstermiņa investīcijām tehnikā un iekārtās) – 2004.gadā piesakoties struktūrfondu finansējumam tikai 22 % projekti bija ar mērķi rekonstruēt vai no jauna būvēt lauksaimniecības būves⁴. Mazākās saimniecības būtiski atpaliek pamatlīdzekļu atjaunošanas tempos. Saskaņā ar SUDAT informāciju, 2004. gadā saimniecībās, kas mazākas par 4 ELV, praktiski nav veikti ieguldījumi pamatlīdzekļu atjaunošanā.
26. 2000. gadā veiktā pētījuma rezultāti liecināja par to, ka 92 % no aptaujāto fermu nebija atbilstošas kūtsmēslu savākšanas iekārtu un glabātuvju⁵.
27. Lauksaimniecības sektors spēj izmantot tam nepieciešamo un piešķirto valsts un Eiropas Savienības atbalstu. 2006. gada sākumā ELVGF virzības

¹ LEKA – Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins

² Avots: LR EM Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību, 2002

³ Avots: CSP "Investīcijas Latvijā" 2001. – 2004.g.

⁴ Eiropas Savienības līdzfinansētās un nacionālās lauku atbalsta programmas Latvijā: gatavojoties jaunajam programmēšanas periodam, Daina Saktiņa un William H. Meyers, 2005.

⁵ Apvienoto Nāciju attīstības programma (2004) „Ilgspējīgas kapacitātes un atbildības veidošana ANO programmas „Zināšanas pārmaiņām” mērķu īstenošanai Latvijā”

daļas noslēgto līgumu summa bija 91 % no pieejamā finansējuma. Savukārt garantiju daļā bija uzņemtas saistības par 66 %¹.

2.1.4. Dabas resursu izmantošana

28. Salīdzinoši nepiesārņotā vide (skat. 13. rindkopu, 7.lpp) kā lauksaimniecības produktu ražošanai pieejamais resurss ļauj izmantojot ilgtspējīgas vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes un pievienot vērtību lauksaimniecības produktiem.
29. Ņemot vērā Latvijas klimatiskos apstākļus, 38 augsnes auglības balles tiek uzskatīts par minimālo auglības līmeni attiecībā uz lauksaimniecībā izmantojamo zemi, kas izmantojama, lai nodrošinātu komerciāli dzīvotspējīgu lauksaimniecību². Lauku teritorijas iedzīvotāju ienākumu noteikšanai pašvaldību līmenī labākais pieejamais avots ir iekasētais ienākumu nodoklis attiecībā uz vienu iedzīvotāju. Ņemot vērā būtiskās atšķirības ienākumu ziņā republikas nozīmes pilsētās un lauku teritorijas pašvaldībās, gandrīz visa lauku teritorija atrodas zem 77,5 LVL mēnesī uz iedzīvotāju (valstī vidēji 96,9 LVL). Iedzīvotāju blīvuma ziņā Latvija ir viena no mazāk apdzīvotākajām valstīm Eiropā. Ņemot vērā lielo iedzīvotāju koncentrāciju Rīgas tuvumā, lielākā daļa lauku teritorijas atrodas zem 18,1 iedzīvotāju uz km² robežas (valstī vidēji 36,1). Pamatojoties uz šo kritēriju atšķirībām starp dažādām lauku teritorijām (pagastu līmenī) tika noteiktas mazāk labvēlīgo apvidu teritorijas 2004.-2006.gada periodam.
30. Bioloģiskā lauksaimniecība pēdējos gados strauji attīstās, pieaugot gan saimniecību skaitam, gan bioloģisko saimniecību platībām. 2004. gadā sertificētās platības aizņēma 1,81 % no visas lauksaimniecībā izmantojamās zemes jeb 43 902 ha. Bioloģisko saimniecību skaits pēdējā gada laikā ir dubultojies (ja 2003.gadā 550, tad 2004.gadā jau 1043 bioloģiskās saimniecības) un no 1043 saimniecībām 309 bija sertificētas, 198 ieguva pārejas perioda un bioloģiskās saimniekošanas sertifikātu, bet 536 saimniecības uzsāka pārejas periodu³.

2.1.5. Cilvēkresursu attīstība

31. Zems nozarē nodarbināto izglītības līmenis. Valstī kopumā 2003. gadā 14,6 % nodarbināto bija pamata vai zemākā izglītība, bet lauksaimniecībā tādu nodarbināto īpatsvars bija 37,8 %⁴. 2001. gada lauksaimniecības skaitīšanas

---

¹ Lauku atbalsta dienests

² Boruks A., Zemnieks, zeme un zemkopība Latvijā, 1995

³ Avots: PVD Bioloģiskās lauksaimniecības un biškopības produktu uzraudzības sektors

⁴ Avots: LR ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2004.gads

rezultāti liecina, ka 21,4 % saimniecību vadītāju ir augstākā vai profesionālā lauksaimnieciskā izglītība.

32. Lauksaimniekiem un lauku uzņēmējiem ir izveidota konsultāciju un izglītības atbalsta sistēma – Lauku konsultāciju un izglītības atbalsta centrs ar birojiem visos Latvijas rajonos, kas sniedz konsultāciju pakalpojumus visās ar lauksaimniecisko darbību saistītajās galvenajās jomās un lauku attīstībā. Latvijas Lauksaimniecības universitātē veikti ievērojami ieguldījumi studiju un zinātnes darba materiālās bāzes uzlabošanā.
33. Nozares zemā konkurētspēja neveicina jaunu speciālistu ienākšanu nozares darba tirgū, tādējādi Latvijas lauksaimniecībai raksturīgs augsts gados vecāku cilvēku nodarbinātības īpatsvars. Lauksaimniecībā nodarbināto saimniecību īpašnieku, viņu laulāto un vadītāju, vecāku par 65 gadiem īpatsvars 2003. gadā bija 24,0 %, bet tautsaimniecībā vidēji pamatdarbā nodarbināto ekonomiski aktīvo iedzīvotāju vecāku par 65 gadiem īpatsvars bija 2,5 %.

2.1.6. Risku vadība

34. Dabas katastrofu radīto zaudējumu risku mazināšanas vājš nodrošinājums lauksaimniecībā, īpaši augkopībā. Biežāk sastopamie riski Latvijā ir sausums, plūdi, salna un krusa. Lauksaimniecības risku apdrošināšana ir ļoti specifiska, jo daudzi no riskiem ir saistīti ar dabas apstākļiem, kas nav prognozējami, dabas parādības un no tām radītos tiešos un izrietošos zaudējumus nav iespējams prognozēt. Tie ir iemesli kādēļ privātā apdrošināšanas sistēma nedarbojas lauksaimniecības jomā ¹.

2.1.7. Tirgus attīstība un kooperācija

35. Pateicoties labvēlīgai Eiropas Savienības un valsts atbalsta politikai, ir notikusi kooperācijas (ražotāju grupu) attīstība, līdz 2005.gada beigām (pēc Latvijas lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas datiem) reģistrētas 72 sabiedrības, galvenokārt, piena un graudu nozarēs.
36. Lauksaimniecības produktu tiešā pārdošana Latvijā ir diezgan izplatīta – īpaši tādās lauksaimniecības produktu grupās kā dārzeņi, augļi, piens, bioloģiskās lauksaimniecības produkti. Saskaņā ar tirgus pētījuma datiem par bioloģisko lauksaimniecību, aptuveni 27 % no kopējā realizētā apjoma tiek pārdots tieši gala patērētājam.
37. Efektīvu tirgorientētu saimniecisku vienību attīstība var veicināt lauksaimniecības produkcijas un no tās ražotas pārtikas ražošanas izaugsmi nākošās septiņgades laikā vairāk kā 1,5 reizes, kas līdz ar reāli iespējamo

---

¹ LVAEI un SIA EDO Consult projekts „Iespējas un risinājumi lauksaimniecības apdrošināšanas sistēmas attīstībai Latvijā, 2005.

kopējās efektivitātes vismaz 1,4 kārtīgu paaugstināšanos lauksaimniecības un meža nozarēs spētu sniegt ieguldījumu gandrīz divkārtīgā nozarē radītās pievienotās vērtības pieaugumā lauksaimniecības sektorā, bet preču ražotāju daļa kopējā lauksaimniecības ražošanas struktūrā pieaugs vismaz divkārt - līdz ne mazāk kā 2/3 no kopējās nozarē pievienotās vērtības apjoma. Līdz ar lauksaimniecības ražošanā iesaistīto darbaspēka resursu izmantošanas aptuveni divkārtēju samazināšanos tas nozīmētu kopējās nozares darbaspēka izmantošanas efektivitātes vismaz četrkārtīgu pieaugumu nākošajos septiņos gados¹.

2.2. Lauksaimniecības stāvokļa novērtējuma kopsavilkums

2.2.1. Stiprās puses

38. Lauksaimniekiem izveidota konsultāciju un izglītības atbalsta sistēma. [32]
39. Ievērojami kapitālieguldījumi tehnikas un iekārtu iegādē, izmantojot tam nepieciešamo un piešķirto valsts un Eiropas Savienības atbalstu. [24]
40. Lauksaimniecības bruto pievienotā vērtība ir strauji pieaugoša. Pieaug arī darba ražīgums. [20]
41. Strauji attīstās bioloģiskās lauksaimniecība un lauksaimniecības uzņēmumu kooperācija. [30, 35]

2.2.2. Vājās puses

42. Sadrumstalota ražošanas struktūra, kas konkurē iekšējā tirgū un ir maz orientēta uz eksportu. Sadrumstalotās struktūras sekas ir zems darba ražīgums, salīdzinot ar attīstītajām valstīm un darba ražīgums ir zemāks par darba ražīgumu citās nozarēs. [22, 21]
43. Ienākumi lauksaimniecībā būtiski atpaliek no vidējiem ienākumiem tautsaimniecībā. [23]
44. Piemērotības lauksaimniecībai apstākļi būtiski atšķiras teritoriāli. [29]
45. Liels zemas izglītības nodarbināto īpatsvars lauksaimniecībā un nepietiekamas šīs nozares uzņēmumos strādājošo zināšanas konkurētspējīgu un efektīvu saimniekošanas sistēmu izveidei. [31]
46. Lauksaimniecībā nodarbināti daudz gados veci cilvēki, līdz ar to ir zema biznesa attīstības iniciatīva. [33]
47. Nepietiekamo resursu dēļ, novecojusi lauksaimniecības tehnika, būves un iekārtas. [25]

---

¹ Latvijas valsts agrārās ekonomikas institūts

48. Maz investēts ilgtermiņa investīcijās (salīdzinoši ar īstermiņa investīcijām), kūtsmēslu savākšanas iekārtās un glabātuvēs.[25, 26]

2.2.3.Iespējas

49. Salīdzinoši nepiesārņotā vide kā lauksaimniecības produktu ražošanai pieejamais resurss ļauj izmantojot ilgtspējīgas vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes un pievienot vērtību lauksaimniecības produktiem. [28]

2.2.4.Draudi

50. Dabas katastrofu radīto zaudējumu risku mazināšanas vājš nodrošinājums lauksaimniecībā. [34]

3. Pārtikas nozares konkurētspēja

3.1. Situācijas raksturojums

51. Pārtikas produktu ražošana ieņem ievērojamu vietu Latvijas apstrādes rūpniecībā. 2004. gadā tā deva 23 % no visas apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas vērtības. Pārtikas ražošanas komersanti nodrošina darbu 3,2 % no kopējā Latvijas tautsaimniecībā nodarbināto cilvēku skaita.
52. Pārtikas un dzērienu ražošanas sektorā saražotās produkcijas vērtība pēdējo gadu laikā arvien palielinājusies un 2004. gadā bija Ls 630 milj.¹, kas ir par 16 % vairāk nekā 2003. gadā. Lai gan nodarbināto skaits sektorā ik gadus samazinās, produkcijas izlaides apjoms pieaug, kas liecina par darba ražīguma pieaugumu sektorā. 2004. gadā pārtikas rūpniecībā izlaide uz vienu strādājošo² bija Ls 6281, jeb par 19 % augstāka nekā 2003. gadā.
53. 2005.gadā Latvijā kopā bija 213 atzītie gaļas ieguves un gaļas produktu ražošanas komersanti, 92 piena savākšanas un pārstrādes komersanti, 17 olu savākšanas, šķīrošanas un iepakšanas, 329 zvejas produktu apstrādes komersanti un kuģi, 1501 augu izcelsmes ražošanas, 136 dzeramā ūdens un dzērienu ražošanas komersanti. Savukārt bioloģiskās lauksaimniecības jomā darbojās 3 produktu pārstrādes komersanti (maizes ceptuve, trušu kautuve un viena mazjaudas kautuve)³.
54. Latvijas pārtikas rūpniecības lielākajās nozarēs vērojama tirgus spēku koncentrēšanās 4 līdz 10 lielākajos pārstrādes komersantos⁴. 2004.gadā 4 lielāko (ņemot vērā apgrozījumu) piena pārstrādes komersantu tirgus daļa

¹ Avots: CSP Latvijas rūpniecības galvenie rādītāji 2001. – 2004.g.

² Bruto pievienotā vērtība faktorizmaksās uz vienu nozarē strādājošo gada darbaspēka vienību (LVL)

³ Avots: ZM PVD Pārtikas aprites valsts uzraudzības un kontroles 2005.gada programma.

⁴ Avots: LVAEI, izmantojot CSP nepublicētus materiālus

bija 73 %, 10 lielāko – 98 %. 4 lielāko graudu malšanas produktu un gatavās lopbarības ražošanas pārstrādes komersantu tirgus daļa bija 84 %, 10 lielāko – 99 %. 4 lielāko gaļas pārstrādes komersantu tirgus daļa bija 32 %, 10 lielāko – 60 %. 4 lielāko zivju pārstrādes komersantu tirgus daļa bija 33 %, 10 lielāko – 55 %. Tas ļauj šiem komersantiem arī turpmāk paaugstināt ražošanas efektivitāti, kā arī investēt ražošanas tehnoloģiskā procesa modernizācijā un vides jautājumu risināšanā. Par šo procesu liecina nefinanšu investīciju dinamika pārtikas sektorā Latvijā. Kopš 2001. gada Latvijas pārtikas sektorā gandrīz trīs reizes ir pieaugušas ikgadējās investīcijas citu ēku, būvju un celtņu veidošanā, un par 70% ir pieaugušas ikgadējās investīcijas iekārtu un mašīnu iegādei. Kopumā investīcijas citu ēku, būvju un celtņu veidošanai, kā arī iekārtu un mašīnu iegādei 2004. gadā veidoja 83 % no kopējā nefinanšu investīciju apjomā – t.i. ilgtermiņa nemateriālie ieguldījumi un ieguldījumi pamatlīdzekļos (ēkas, iekārtas u.c. - iegādei, uzlabošanai vai izveidošanai pašu spēkiem)¹. Tomēr pārtikas nozares ražošanas apjomi Eiropas mērogā ir mazi, kas apdraud nozares konkurētspēju nākotnē. Tāpēc liela apjoma produkcijas tirgos ir iespējams konkurēt tikai ar produktiem ar augstu pievienoto vērtību. Savukārt liela daļa mazo komersantu izvietoti vecās ēkās, tehnoloģiskais aprīkojums morāli un tehniski novecojis (27 % gadījumu), finansējums remontiem un jaunu iekārtu iegādei netiek atvēlēts², kā rezultātā samazinās darba ražīgums.

55. Latvijas lauksaimniecības produktu un pārtikas eksporta apjomi ik gadus pieaug, 2004. gadā sasniedzot Ls 199 milj. Galvenie pārtikas un lauksaimniecības preču eksporta tirgi ir Krievija, Lietuva un Igaunija.³ Tomēr kopējā pārtikas sektora ārējās tirdzniecības bilance Latvijai arvien ir negatīva. Komersantu sadarbība eksporta attīstīšanā varētu sekmēt Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta apjoma straujāku pieaugumu.
56. 25 Latvijas pārtikas komersanti 116 produktiem lieto Sabiedriskās organizācijas „Mārketinga padome” preču zīmi „Kvalitatīvs produkts. Latvija”. Pārtikas produkti, kas ražoti Latvijas uzņēmumos, ārpus Latvijas robežām ir atpazīstami ar logotipu „Growing Green in Latvia”. Savukārt bioloģiskās lauksaimniecības produkti, ko sertificējusi sabiedriskā organizācija „Vides kvalitāte”, atpazīstami ar preču zīmi „Latvijas ekoprodukts”.

¹ Avots: CSP "Investīcijas Latvijā" 2001. – 2004.g.

² Avots: ZM PVD Pārtikas aprites valsts uzraudzības un kontroles 2005.gada programma.

³ Avots: CSP Statistikas Gadagrāmata 2005

57. Latvijas bioloģiskās lauksaimniecības produkti veido aptuveni 2 % no lauksaimniecības produkcijas kopapjoma. Pamatojoties uz “Marketing House” veiktā pētījuma (2004) rezultātiem par bioloģiskās lauksaimniecības produktu lietošanas paradumiem secināts, ka kopumā absolūtais vairākums – 91 % no aptaujāto Latvijas iedzīvotāju ir ieinteresēti iegādāties bioloģiski ražotu pārtiku. Gandrīz visi (90 %) no tiem ir gatavi maksāt vairāk par bioloģiski ražotiem produktiem, ņemot vērā to pozitīvo ietekmi uz veselību un labās garša īpašības. Bez tam 73 % aptaujāto šādus bioloģiskos produktus vēlētos lietot ikdienas uzturā. Tas uzskatāmi apliecina, ka Latvijā ir pieprasījums pēc šādiem produktiem. Neskatoties uz to, ka bioloģiski ražotās lauksaimniecības produkcijas apjoms arvien pieaug, diemžēl esošie ražošanas apjomi, kā arī pārstrādes un pārdošanas sistēmu attīstība nespēj apmierināt patērētāju pieprasījumu, kas tuvākajos gados pieaugs. Bez tam bioloģiskās lauksaimniecības produktiem ir jāklūst pieejamākiem pilsētu iedzīvotājiem, īpaši Rīgas, kur patērētāju pirktspēja ir vislielākā. Tas uzskatāmi apliecina, ka Latvijā ir neaizpildīta tirgus niša bioloģiski ražotas pārtikas jomā.

3.2. Pārtikas nozares stāvokļa novērtējuma kopsavilkums

3.2.1. Stiprās puses

58. Pārtikas nozares saražotās vērtības pieaugums. [52]
59. Pārtikas komersanti ir veikuši būtisku jaudu koncentrāciju lielākos komersantos. [54]
60. Pieaugusi nozares produktu konkurētspēja Eiropas tirgū, par ko liecina eksporta pieaugums. [55]
61. Izveidota izcelsmes un bioloģiskās lauksaimniecības preču zīmju sistēma. [56]

3.2.2. Vājās puses

62. Zems darba ražīgums mazajos pārtikas komersantos, ražošanas procesā izmantojot novecojušas tehnoloģijas un nepietiekami investēts vides infrastruktūrā. [54]
63. Bioloģisko produktu pārstrāde nepietiekami attīstīta salīdzinoši ar pieprasījumu. [57]

3.2.3. Iespējas

64. Latvijā ir neaizpildīta tirgus niša bioloģiski ražotas pārtikas jomā. [57]

3.2.4.Draudi

65. pārtikas nozares ražošanas apjomi Eiropas mērogā ir mazi, kas apdraud nozares konkurētspēju nākotnē. [54]

4. Meža nozare

4.1. Situācijas raksturojums

66. Latvija ir viena no relatīvi mežainākajām valstīm Eiropā – 45 % no valsts teritorijas klāj meži un to platība ir 2,93 miljoni hektāru jeb vidēji 1,23 ha meža uz katru iedzīvotāju, kas ir 4,5 reizes vairāk nekā vidēji Eiropā. 2004. gada 1. janvārī Latvijas mežaudžu krāja bija 585 miljoni m³ un aprēķinātais ikgadējais tekošais pieaugums - 16,3 miljoni m³ gadā. Mežaudžu krāja kopš 1935. gada pieaugusi 3,3 reizes.
67. Meži dod būtisku ieguldījumu kopējā Latvijas tautsaimniecības ilgtspējīgā attīstībā: nodrošina izejvielas atjaunojamiem un videi draudzīgiem produktiem, tiem ir svarīga loma ekonomiskās labklājības (īpaši lauku teritorijās), bioloģiskās daudzveidības, globālā oglekļa cikla un ūdens līmeņa uzturēšanā, vides, aizsargājošo, sociālo un rekreācijas pakalpojumu nodrošināšanā, Latvijas ainavas veidošanā, kultūrvēsturiskās vides un iedzīvotāju veselības saglabāšanā.
68. Meža nozare (mežsaimniecība un mežrūpniecība) Latvijas IKP dod 7,5 % lielu ieguldījumu un nodarbina ap 7 % no tautsaimniecībā strādājošiem¹. Mežsaimniecībā nodarbināto skaits kopš 1995.gada ir pieaudzis, sasniedzot 35 tūkst. cilvēku jeb 3,4 % no nodarbināto iedzīvotāju vidējā skaita. Mežrūpniecībā ir nodarbināti 47 tūkstoši cilvēku, 10 valsts rajonos koksnes un tās izstrādājumu ražošana ir kļuvusi par galveno rūpniecības nozari. Mežrūpniecība tūlīt aiz pārtikas rūpniecības ir otra lielākā rūpniecības nozare ar apmēram 20% no rūpniecības pievienotās vērtības.
69. Meža nozare pateicoties Latvijas ģeogrāfiskajam stāvoklim pie Baltijas jūras un klimatiskajiem apstākļiem, dod būtisku ieguldījumu pozitīvas ārējās tirdzniecības bilances veidošanā. No kopējā eksporta apjoma meža nozares produkcijas devums 2004. gadā bija 35,2 % jeb Ls 758 milj., savukārt, imports veidoja tikai 6 %, jeb Ls 250 milj.
70. Tomēr kopējā mežrūpniecības saražotās produkcijas devumā dominē pirmapstrādes sektors, kas sastāda – 66 %. Lielākā daļa, jeb 90 % komersanti ir mazie un vidējie komersanti – ar nodarbināto skaitu mazāku par 50. Lauku teritorijā izvietoti galvenokārt mazie vai mikro pirmapstrādes

¹ Avots: Meža nozare Latvijā 2005.

produkcijas, galvenokārt zāģmateriālu ražotāji, ar zemu konkurētspēju. Tālākapstrādes īpatsvars kopš 1993.gada pieaudzis tikai par 3 %.

71. Konkurences pieaugums uz koksnes resursiem un tam sekojošs apaļkoksnes cenu pieaugums, kā arī darbaspēka, energoresursu cenu sadārdzinājums, veicina komersantu skaita samazināšanos, jo liela daļa mežrūpnieku strādā bez peļņas vai pat ar zaudējumiem, kam seko zāģēšanas jaudu koncentrācija un pakāpenisku darba vietu samazināšanos laukos nākotnē.
72. Ražošanas procesā tiek izmantotas novecojušas tehnoloģijas, kā rezultātā mežrūpniecībā ir zems darba ražīgums (Bruto pievienotā vērtība uz vienu vidēji gadā nozarē strādājošo (LVL) – 2990, salīdzinājumam visā tautsaimniecībā - 6509¹). Ieviest modernas tehnoloģijas un attīstīt jaunus produktus spēj galvenokārt tikai lielie komersanti.
73. Ņemot vērā Latvijas iekšējā tirgus mazo ietilpību, mežrūpniecības tālākapstrādes produkcijas (koksnes iepakojums, namdaru un galdniecības izstrādājumi, mēbeļu plātnes, mēbeles un to detaļas, koka iepakojums, u.c.) galvenais noieta tirgus ir ārpus Latvijas, bet atšķirībā no zāģmateriāliem, tālākapstrādes produkcijas vietu eksporta tirgū iekarot ir salīdzinoši grūtāk.
74. Zinātniskās izpētes un meža nozares sadarbība zinātņu ietilpīgās ražošanas veicināšanā šobrīd ir jāvērtē kā vāja, lai arī ir iestrādes praktiski visos galvenajos meža un koksnes izmantošanas izpētes virzienos - mežkopība, koku fizioloģija un ģenētika, meža ne koksnes produkti, mežu veselība un to apkārtējā vide, rūpniecisko koku izpēte, koksnes pirolīzes produkti, koksnes ķīmiskais sastāvs un tā izmaiņas papīrmasas (celulozes) iegūšanas procesā, šo šķiedru sastāvs un īpašības. Nozares konkurētspējas palielināšana un tautsaimniecības attīstība kopumā nav iespējama bez aktīvas sadarbības starp zinātni un nozari zinātņu ietilpīgas ražošanas attīstībā.
75. Zemes reformas rezultātā izveidojies šāds mežu īpašuma tiesību sadalījums: valstij piederošie meži – 51,2 %, privāto meža īpašnieku un tiesisko valdītāju pārziņā atrodas 45,1 %, bet pašvaldības apsaimnieko 3,7 % no mežu kopējās platības valstī. Privātie meži kopā aizņem 1,23 milj.ha, tie sadalīti apmēram 160 000 īpašumos vai valdījumos. Privātie meža īpašumi ir relatīvi nelieli – to vidējā platība ir 7,5 hektāri, 64 % no kopējā īpašumu skaita ir mazāki par 5 hektāriem². Meža īpašumu sadrumstalotā struktūra un reālas privāto meža īpašnieku kooperācijas trūkums būtiski ierobežo ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas īstenošanas iespējas, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.

¹ Avots: LR Ekonomikas ministrija „Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību”, 2005.gada decembris

² Avots: Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes, apstiprinātas MK 2006.gada 4.aprīlī

76. Mežsaimniecībā finanšu līdzekļu aprites cikla garums, kas būtiski atšķiras no citu nozaru aprites cikliem, kā arī meža īpašumu sadrumstalotība ir galvenie faktori, kas kavē investēt mežsaimnieciskajos pasākumos privātajos mežos - savlaicīgā un kvalitatīvā meža atjaunošanā, jaunaudžu kopšanā, meža infrastruktūras uzturēšanā un paplašināšanā, kā arī pasākumos mežaudžu kvalitātes uzlabošanai – koku atzarošanā, sugu sastāva optimizācijā, reprodūktīvā materiāla ģenētiskās kvalitātes uzlabošanā, u.c. Salīdzinājumam - jaunaudžu kopšana valsts mežos ik gadus tiek veikta apmēram 25 000 ha platībā, savukārt pārējo īpašnieku mežos tā veikta tikai apmēram 4 000 ha platībā. Tikai 10 % no kopējā īpašnieku skaita ir aktīvi meža apsaimniekotāji, bet aptuveni 10 % mežu vispār neapsaimnieko.
77. Latvijas meža infrastruktūras (ceļi, meliorācijas sistēmas) kvalitāte un kvantitatīvie rādītāji ievērojami atpaliek no ES 15 veco dalībvalstu līmeņa. Investīcijas meža infrastruktūras uzturēšanai pašreiz tiek veiktas galvenokārt tikai valsts mežos un atsevišķos lielos meža īpašumos. Meža ceļu blīvums privātajos mežos ir vairāk nekā trīs reizes mazāks salīdzinot ar citām attīstītajām Eiropas valstīm. Tas ievērojami palielina meža darbu izmaksas, apgrūtina ugunsgrēku dzēšanu un samazina Latvijas mežsaimniecības produkcijas konkurētspēju Eiropas tirgū. Lai palielinātu meža produktivitāti, kā arī uzlabotu pieejamību aptuveni 25 % meža platībās ir veikta hidrotehniskā meliorācija, tomēr liela daļa infrastruktūras ir bojāta vai nolietojusies - grāvju remonts nepieciešams aptuveni 20 000 km kopgarumā, būvju rekonstrukcija – apmēram 12 000 ha platībā, bet pilnīga nosusināšanas sistēmu atjaunošana – aptuveni 50 000 ha platībā.
78. Ievērojamus zaudējumus mežsaimniecībai rada arī vēja un uguns postījumi. 2005.gada 8., 9.janvāra vētra skāra gandrīz 400 tūkst. ha meža. 16309,5 hektāri mežaudzes atzītas par bojātām un augtspēju zaudējušām, t. sk. valsts mežos – 4 764,6 ha (29,2 %) un citu lietotāju mežos – 11 544,9 ha (70,8 %). Lielākajai daļai mazo meža īpašnieki trūkst līdzekļi pilnīgai vētras seku likvidēšanai un meža atjaunošanai.
79. Pēdējo 10 gadu periodā vidēji katru gadu izceļas 850 meža ugunsgrēki. Diemžēl kopumā ugunsgrēku skaitam un izdegušajai kopplatībai ir tendencē palielināties, kas šogad pateicoties sausajiem un vējainajiem laika apstākļiem ir sasniegusi rekordlielus apmērus – vairāk kā 2000 ha, ko veicina kūlas dedzināšana lauksaimniecībā neizmantotajās zemēs, kā arī novecojusī uguns dzēšanas tehnika, uguns novērošanas infrastruktūra un preventīvo pasākumu nepietiekamība.
80. Meža nozarē ir kvalificēta darbaspēka trūkums un nepietiekamas zināšanas meža apsaimniekošanā un produktu realizācijā. Meža īpašnieku

procentuālais sadalījums atkarībā no izglītības līmeņa – augstākā 15,5 %, vidējā 53,8 %, pamata 20,8 %, nav pamata 9,8 %.¹

81. Meža bioloģiskā daudzveidība ir meža produktivitātes atjaunošanās un dzīvotspējas pamats un ilgtspējīgas apsaimniekošanas priekšnoteikums. Visās organismu grupās, par kurām ir pieejama informācija, ar mežu saistīti 17 – 84 % aizsargājamo sugu. Atbilstoši Eiropas Savienības direktīvām² noteiktas 336 Natura 2000 teritorijas ar kopējo platību 325,5 tūkst.ha (11,3 % no kopējās mežu platības), kuros ir atšķirīgi aizsardzības un apsaimniekošanas režīmi – no minimāliem ierobežojumiem aizsargājamo ainavu apvidos līdz pat pilnīgam saimnieciskās darbības aizliegumam dabas rezervātos. Tas rada papildus izmaksas, ko ne vienmēr var finansēt no saimnieciskajiem ienākumiem. Trūkst kompensāciju sistēma, kas kompensētu mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ neiegūtos ienākumus, lai nodrošinātu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un privātās mežsaimniecības ekonomisko dzīvotspēju.
82. Iespējams ieaudzēt mežu pašreiz ražošanā neizmantotās zemēs, kuras nav iekļautas Natura 2000 teritorijā vai citādi raksturīgas ar augstu dabas un lauksaimniecības vērtību un mitrainēs, prioritāri atjaunojot meža ekosistēmu vēsturiski raksturīgās vietās, kā arī perspektīvā veidojot meža ekosistēmu koridorus atklātajās ainavās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas uzlabošanai. Kopējā atjaunojamo Eiropas Savienības nozīmes īpaši aizsargājamo meža biotopu platība – 5 594 ha, mežu biotopu un mežu sugu dzīvotņu uzturēšanas pasākumi būs nepieciešami 10 077 ha lielā platībā. Meža ieaudzēšanas un atjaunošanas rezultātā palielināsies arī CO₂ piesaiste Kioto protokola mērķu sasniegšanai un mežrūpniecības un enerģētikas nodrošinājums ar izejvielām nākotnē.
83. Neskatoties uz to, ka pēdējā desmitgadē meža nozare ir kļuvusi par vienu no visaktīvākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm, tā galvenokārt balstās uz veiksmīgu konkurenci ārējā tirgū ar salīdzinoši zemas pievienotās vērtības produkciju. Tālākai attīstībai jāorientējas uz pēc iespējas augstākas pievienotās vērtības radīšanu, jaunu produktu un noieta tirgu apgūšanu. Līdz ar to aug nepieciešamība pēc kvalificēta darbaspēka.³ Atsevišķās jomās izglītības iestādes nenodrošina pietiekamas zināšanas par ražošanā izmantojamajām metodēm, tehnoloģijām un iekārtām, netradicionālām meža un meža produktu izmantošanas iespējām, trūkst izpratnes par

¹ Avots: Valsts meža dienesta sadarbībā ar Eiropas integrācijas institūta socioloģijas katedru 2001.gadā veiktā meža īpašnieku aptauja

² Padomes 1979.gada 2.aprīļa Direktīva 79/409/EEC par savvaļas putnu aizsardzību; Padomes 1993.gada 21.maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību.

³ Avots: Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes, apstiprinātas MK 2006.gada 4.aprīlī

starpnozaru koordināciju un partnerību. Meža īpašnieku aptaujas dati pierāda, ka meža apsaimniekošanas aktivitātes ietekmē īpašnieku zināšanas. Tikai 8 % meža īpašniekiem vai to ģimenes locekļiem ir mežsaimnieciskā izglītība, bet 67 % aptaujāto norādījuši, ka nepieciešamās zināšanas ieguvuši praksē. Tas nozīmē, ka katram ceturtajam meža īpašniekam nav pieredze un zināšanas meža apsaimniekošanā. 60 % no īpašniekiem, kuriem ir zināšanas, norādīja, ka labprāt tās papildinātu, savukārt 40 % no īpašniekiem, kuriem nav zināšanu, izteica vēlmi tās iegūt.¹

84. Joprojām privāto mežu īpašnieku un sabiedrībai kopumā ir nepietiekošas zināšanas un izpratne par meža atjaunošanas, kopšanas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas nozīmi un ekonomiski dzīvotspējīgas mežsaimniecības pamatprincipiem ikvienā mežā. Īpašniekiem nav pietiekamas informācijas un zināšanas par pieejamo Eiropas Savienības atbalstu, 2006.gada sākumā apgūts mazāk par pusi pasākumā „Mežsaimniecības attīstība” pieejamais finansējums. Salīdzinot ar lauksaimniecību, nav izveidota vienota konsultāciju un apmācību infrastruktūra.

4.2. Meža nozares stāvokļa novērtējuma kopsavilkums

4.2.1. Stiprās puses

85. Lieli koksnes un zemju resursi mežrūpniecības attīstībai un komercdarbības veikšanai.[66]
86. Ir iestrādes praktiski visos galvenajos meža un koksnes izmantošanas izpētes virzienos nozares zinātnē.[74]
87. Latvijas klimatiskie apstākļi un izeja uz Baltijas jūru ir labvēlīgi meža nozares un meža produkcijas eksporta attīstībai.[69]

4.2.2. Vājās puses

88. Mazi privāto mežu īpašumi, sadrumstalotas un nelielas koksnes pirmapstrādes saimnieciskās vienības apgrūtina iespējas iekļauties augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanas ķēdē un sadarboties ar liela apjoma ražotājiem un nemotivē investīcijām meža vērtības saglabāšanai un produktivitātes nodrošināšanai nākotnē.[75]
89. Mežrūpniecībā ir zems darba ražīgums un ražošanas procesā izmanto novecojušas tehnoloģijas.[72]
90. Liels mežrūpniecības pirmapstrādes produkcijas īpatsvars MVU produkcijā, īpaši laukos.[70]

---

¹ Avots: Valsts meža dienesta sadarbībā ar Eiropas integrācijas institūta socioloģijas katedru 2001.gadā veiktā meža īpašnieku aptauja

91. Nepietiekams meža ceļu blīvums un nolietotojušās meliorācijas sistēmas.[77]
92. Latvijā pēdējo deviņu gadu laikā nav palielinājusies enerģētiskās koksnes izmantošana un nepietiekami izmantots koksnes blakusproduktu izmantošanas potenciāls.[112]
93. Privātajiem meža īpašniekiem ir nepietiekamas zināšanas meža apsaimniekošanā un produktu realizācijā.[84]
94. Trūkst meža nozares konsultāciju un apmācību infrastruktūra.[84]

4.2.3.Iespējas

95. Pieejami lauksaimniecībā neizmantotās zemes resursi, kuros ieaudzējot mežu, iespējams izmantot meža platību palielināšanai. [81]
96. Ir priekšnoteikumi ievērojamai augstas pievienotās vērtības meža produkcijas ražošanas palielināšanai, veicot lauku teritorijas mikro un mazo komersantu specializāciju un sadarbību.[66]

4.2.4.Draudi

97. Meža īpašnieku zināšanu, kompensāciju par Natura 2000 radītajiem aprobežojumu, kā arī līdzekļu trūkums īpaši aizsargājamo biotopu atjaunošanas un apsaimniekošanas nodrošināšanai un konsultatīvās sistēmas trūkuma dēļ apdraudēta meža bioloģiskās daudzveidības (t.sk. Natura teritoriju) saglabāšana nākotnē.[81]
98. Ja netiks investēts mikro un mazo lauku teritorijas komersantu specializācijā, pārstrukturēšanā un tehnoloģiju atjaunošanā, samazināsies lauku teritoriju ekonomiskā dzīvotspēja un meža produkcijas eksports.[71]

5. Lauku dabas resursi (vides stāvoklis)

5.1. Situācijas raksturojums

99. Natura 2000 teritoriju platība ir ap 784 000 ha jeb 11,9 % teritorijas. Šajās teritorijās 24 % ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme (turpmāk – LIZ). Eiropas Savienības nozīmes zālāju biotopi un citi zālāji, kuriem nepieciešama apsaimniekošana un kas ir nozīmīgi griezes un mazā ērgļa populāciju uzturēšanai, Natura 2000 vietās kopā aizņem 63 025 ha, papildus tam 14 146 ha vērtīgo zālāju biotopu Natura 2000 teritorijās ir vajadzīgi biotopu atjaunošanas pasākumi. Šajās teritorijās ir sastopami Eiropas Savienības un nacionālās nozīmes biotopi un sugas¹, kuru uzturēšanā un saglabāšanā liela nozīme ir ekstensīvai lauksaimnieciskai darbībai. Videi

---

¹ Padomes 1979.gada 2.aprīļa Direktīva 79/409/EEC par savvaļas putnu aizsardzību; Padomes 1993.gada 21.maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību.

draudzīga saimniekošana Natura 2000 lauksaimniecības zemēs ir pamats daudzu aizsargājamo, retu un izzūdošu sugu eksistences nodrošināšanai. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nepieciešams attīstīt bioloģisko un vidi saudzējošu lauksaimniecību, tādejādi nodrošinot agrovīdres resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Šo vērtību uzturēšana ir apdraudēta, ja netiek turpināta lauksaimnieciskā darbība, bet izmaiņas lauksaimnieciskajā darbībā savukārt var apdraudēt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.

100. Augšņu degradācija ir galvenā lauksaimniecības radītā vides problēma. Latvijā pastāv divi erozijas veidi: ūdens erozija un vēja erozija. Nepareiza agrotehnika, reljefa īpatnības, augu maiņas neievērošana un zaļo platību trūkums veicina eroziju lauksaimniecības zemēs. Lielu, vienlaidus lauku izveidošana, ir veicinājušas augsnes vēja un ūdens eroziju, kā arī augu barības vielu samazināšanos. Vidējais organiskās vielas saturs augsnēs ir 1,83 %. Pēdējo gadu novērojumu periodā minerālaugšņu organiskās vielas saturs ir samazinājies 25 % platību.
101. No lauksaimniecībā izmantojamās zemes kopplatības gandrīz piekto daļu - 340,4 tūkst. ha – 2004.gadā aizņēma neizmantojama lauksaimniecībā izmantojamā zeme (1995.gadā – 11 %). Zeme, kurā notiek pārpurvošanās un aizaugšana ar mazvērtīgiem krūmiem, 2004.gadā sasniesi 51,9 tūkst. ha. No dabas aizsardzības viedokļa lauksaimniecības zemju aizaugšana nav vēlama, jo izzūd daudzi vērtīgi biotopi.¹
102. Saskaņā ar Padomes 1991.gada 12.decembra Direktīvu 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti (turpmāk tekstā - Nitrātu direktīva) 2004.gada maijā tika apstiprināta Rīcības programma īpaši jutīgām teritorijām, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem. Savukārt Labas lauksaimniecības prakses nosacījumi (turpmāk - LLPN) tika izstrādāti 1998. - 1999.gadā. Tas ir plašs praktisku padomu, rekomendāciju un likumu apkopojums, kas aptver galvenās lauksaimnieciskās darbības sfēras, un izpildāmi pēc brīvprātības principa visā Latvijas teritorijā.
103. Pamatojoties uz monitoringa datiem, Latvijā pašlaik ir noteiktas īpaši jutīgās teritorijas Lielupes un Daugavas upju baseinos - Bauskas, Dobeles, Jelgavas un Rīgas rajonā (izņemot Jūrmalu un Rīgas pilsētu). 2004.gadā īpaši jutīgo teritoriju upēs gada vidējā nitrātu slāpekļa (N/NO₃) koncentrācija bija 0,8 - 6,4 mg/l - zem kritiskās N/NO₃ koncentrācijas (11,3 mg/l). Īpaši jutīgajās teritorijās vietās ar intensīvu lauksaimniecību lielākais konstatētais ūdeņu piesārņojums bija 38 mg/l, kas arī nepārsniedz Nitrātu

¹ Avots: Lauksaimniecības gada ziņojums 2005, Nacionālais vides politikas plāns, 2003

direktīvā noteikto nitrātu koncentrācijas robežvērtību 50 mg/l. Lauksaimniecība ir būtisks, bet ne vienīgais ūdens piesārņojuma avots. Ņemot vērā pakāpenisku pāreju uz intensīvākām saimniekošanas metodēm nākotnē, lauksaimniecība var apdraudēt iekšējo ūdeņu un Rīgas jūras līča ūdeņu kvalitāti.

104. 2003.gadā lauksaimniecības nozare emitēja 15,4 % no kopējā SEG emisiju daudzuma Latvijā (no tā 35,2 % no mājlopu zarnu fermentācijas, 13,3 % no kūtsmēslu saimniecības un 51,5 % no lauksaimniecībā izmantojamām augsnēm).
105. Pēdējo desmit gadu laikā lauku ainavai raksturīgo savvaļas putnu populācijas Latvijā ir īslaicīgi nostabilizējušās vai pat nedaudz pieaugušas. Lauku putnu populācijas indekss 2003.gadā bija 96,7. Savvaļas putnu populācijas pieaugums skaidrojams galvenokārt ar lielajām atmatu platībām, kā arī minerālmēslu un augu aizsardzības ķīmisko līdzekļu pielietojuma zemo līmeni līdz 2001. gadam. Šobrīd Latvija ir viena no dabas un īpaši putnu daudzveidības ziņā bagātākajām Eiropas Savienības valstīm. Piemēram, Latvijā ligzdo vienas no lielākajām populācijām šādām īpaši aizsargājamām sugām¹ Eiropā – griezei *Crex crex* (26000–38000 pāru - 24,5 % Eiropas Savienībā ligzdojošo griežu), baltajam stārķim *Ciconia ciconia* (9500–10500 pāru - 9,2 % Eiropas Savienības populācijas šai sugai), mazajam ērglim *Aquila pomarina* (2848–5180 pāru- 46,1 % no visas Eiropas Savienības populācijas), ormanītim *Porzana porzana* (500–1000 pāru - 6,3 %) un ķikutam *Gallinago media* (200–300 pāru - 8,5 %)².
106. Lauku attīstības programmai ir liela nozīme putnu aizsardzības jomā, jo ievērojamas īpaši aizsargājamo putnu sugu populācijas valstī sastopamas ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām vai Natura 2000 vietu tīkla (90 % griežu, 91 % mazo ērgļu un 93 % balto stārķu pāru ligzdo ārpus Natura 2000 teritorijām³).
107. Eiropas lauku putnu indikators⁴ Latvijā (periodam no 1995. līdz 2005. gadam; 10 sugas) uzrāda stabilu pieaugošu tendenci līdz 2001. gadam, pārsniedzot indeksa atzīmi 1,4 attiecībā pret 1995. gadu, taču turpmāk ir negatīvs, pēdējo četru gadu laikā pastāvīgi samazinoties un

¹ Eiropas Padomes 1979.gada 2.aprīļa Direktīva 79/409/EEC par savvaļas putnu aizsardzību.

² Avots: Birds in Europe: Population estimates, trends and conservation status, 2004; Latvijas ligzdojošu putnu atlanta (2000-2004) sugu izplatības kartes.

³ Avots: Projekta „Emerald” dati (2004).

⁴ Klasifikācija tiek veikta saskaņā ar Eiropas Putnu uzskaišu padomes ieteikto metodiku, Pannekoek, van Strien 2003, Gregory et al. 2005

tuvojoties atskaites vērtībai „1,0”¹ un ir uzskatāms par labvēlīgu, jo nav mazāks par viens.

108. Pļāvās ir sastopamas aptuveni 40 % aizsargājamo augu sugu. Piekrastes pļavas ir tādu reto putnu sugu ļoti svarīgi biotopi kā parastais šņibītis (*Calidris alpina*), pļavas tilbīte (*Tringa totanus*), melnā puskuitala (*Limosa limosa*) un gugatnis (*Philomachus pugnax*). Vissvarīgākie pļavu kompleksi atrodas ap Papes un Liepājas ezeru, Kalnciemā, Daugavgrīvā, Lubānas zemienē, Daugavas, Ventas, Gaujas un citu upju ielejās un Randu pļāvās. Bioloģiski vērtīgās pļavas atrodas 5400 zemes gabalos 18620 ha platībā. 2005. gadā uzsāktā Latvijas Dabas fonda projekta “Jaunu bioloģiski vērtīgu zālāju noteikšana”, kura ietvaros tika izsludināta lauksaimnieku pieteikšanās pļavu apsekošanai, ietekmē šīs platības varētu palielināties. 2004. gadā tika apsaimniekoti 9486 ha jeb 51 % no kopējās bioloģiski vērtīgo zālāju platības. Sastopama divu veidu degradācija – intensīvas lauksaimniecības ietekmē un aizaugšanas ar krūmiem rezultātā.
109. Pieteikumu skaits 2004. – 2006. gada Latvijas Lauku attīstības plānā agrovides pasākumos 2005. gadā salīdzinot ar 2004. gadu ir pieaudzis 2,9 reizes. 2005. gadā apstiprināto agrovides pieteikumu bija 4987, jeb 6,4 % no visiem platību maksājumu pieteikumiem.
110. Latvija akceptējot 1995.gadā Riodežaneiro parakstīto konvenciju par bioloģisko daudzveidību uzņēmusies lauksaimniecības ģenētisko resursu saglabāšanas darbības. Latvijā ir svarīgi uzlabot esošo ganāmpulka produktivitāti un ieviest jaunas modernas šķirnes, bet vienlīdz svarīgi ir arī saglabāt vietējos lauksaimniecības dzīvnieku (govju šķirnes Latvijas zilā un Latvijas brūnā, cūku šķirne Latvijas baltā u.c.) un augu ģenētiskos resursus ar to raksturīgākajām iezīmēm.
111. Lauksaimnieciskās un mežsaimniecības izcelsmes atjaunojamās enerģijas ražošana 2004. gadā bija 1859 kt, kas ir par 4.9 % vairāk nekā iepriekšējā 2003. gadā un norāda uz pozitīvu tendenci. Vairāk nekā 2 % no kopējā tautsaimniecībā izmantojamās degvielas daudzuma ir biodegviela, kuras ražošanai kā galvenās izejvielas izmanto rapsi un graudus, kas pašlaik pilnībā nodrošina biodegvielas ražošanai nepieciešamo izejvielu apjomu. Paredzams, ka turpinoties līdzšinējām attīstības tendencēm līdz 2010.gadam tiks sasniegti 5,75 % biodegvielas no kopējā degvielas daudzuma.
112. Enerģētiskās koksnes īpatsvars valsts energobilancē kopš 1997.gada nemainīgi sastāda tikai aptuveni 15 %². Šodien netiek izmantoti vai tiek

¹ Avots: A. Auniņš, J. Priednieks 2006. Nacionālie un pārnacionālie indikatori bioloģiskās daudzveidības novērtēšanai lauksaimniecības zemēs. LU Bioloģijas konference, Zooloģijas un dzīvnieku ekoloģijas sekcija.

² Avots: Enerģētiskās koksnes tirgus izpēte, Datakom un ANO attīstības programma, 2004

izmantoti neefektīvi ~ 9,3 milj.m³ meža nozarē saražotās biomasas (mežizstrādes un koksnes pārstrādes blakusproduktu). Ko, ņemot vērā klimatiskos apstākļus, teritoriālo attīstību un apdzīvoto vietu izvietojuma blīvumu un infrastruktūru, kā arī biomasas transportēšanas izmaksas, Latvijā varētu izmantot decentralizētas siltumapgādes attīstībai.

5.2. Situācijas raksturojuma kopsavilkums

5.2.1. Stiprās puses

- 113. Lauku dabas vide ir bagāta ar aizsargājamiem biotopiem.[13]
- 114. Bioloģiski vērtīgie zālāji ir svarīga bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas vide, kas īpaši saistīta ar lauksaimniecisko darbību.[108]
- 115. Pieejami atjaunojamie energo resursi (mežizstrādes un kokapstrādes blakusprodukti, lauksaimniecības biomasa u.c.) [111]
- 116. Lauksaimnieciskai darbībai ir būtiska nozīme Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanā un saglabāšanā.[99]

5.2.2. Vājās puses

- 117. No lauksaimniecībā izmantojamās zemes kopplatības gandrīz piekto daļu neizmanto lauksaimniecībā, samazinot bioloģisko daudzveidību un atklātu Latvijai raksturīgai lauku ainavu.[101]
- 118. Intensīvas lauksaimniecības ietekmē notiek augšņu degradācija [118]
- 119. Nepietiekama un maz efektīva atjaunojamo resursu izmantošana enerģētikā un siltumapgādē līdz ar to neracionāla atjaunojamo resursu izmantošana un samazināta lauksaimniecības un mežsaimniecības komersantu konkurētspēja.[112]

5.2.3. Iespējas

- 120. Lauksaimnieki aktīvi izmanto agrovides atbalsta programmas un ievēro rekomendācijas ūdens, augsnes un citu resursu racionālai izmantošanai un aizsardzībai.[109, 102]

5.2.4. Draudi

- 121. Neveicinot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes, nākotnē lauksaimniecības radītais piesārņojums varētu pārsniegt pieļaujamās robežas īpaši jūtīgajās teritorijās.[103]
- 122. Vietējo šķirņu izmantošanas īpatsvara samazināšanās, apdraudot lauksaimniecības augu un dzīvnieku genofondu un lauksaimniecības bioloģisko daudzveidību.[110]

123. Lauksaimniecības intensificēšanās atsevišķos reģionos pasliktina vides, tajā skaitā bioloģiskās daudzveidības stāvokli.[101]

6. Vispārējā sociālekonomiskā situācija lauku apvidos

6.1. Situācijas raksturojums

124. Latvijas lauku teritorija saskaņā ar Latvijas lauksaimniecības un lauku attīstības likumu ir visa Latvijas teritorija, izņemot republikas nozīmes pilsētas un rajonu centrus¹.

6.1.1. Iedzīvotāju izvietojuma struktūra lauku teritorijā un sociālais raksturojums

125. Lauku teritorijā 2005. gadā sākumā dzīvoja 32 %² no valsts iedzīvotājiem. Latvijas teritorija raksturojas ar zemu iedzīvotāju blīvumu – 35,7 cilv./km², bet Latvijas lauku teritorijā iedzīvotāju blīvums veido tikai 11,6 cilv./km², kas nodrošinot plašāku dzīves telpu, ir viena no lauku teritorijas kā dzīves vietas priekšrocībām. No otras puses, tas uzskatāms par attīstību ierobežojošu faktoru, jo nosaka augstas infrastruktūras ierīkošanas un uzturēšanas izmaksas uz vienu iedzīvotāju. Labklājības ministrijas veiktie pētījumi pierāda, ka salīdzinoši plaša lauku sabiedrība dzīvo arvien pieaugošā nabadzībā un majsaimniecībā iztikas nolūkiem tiek uzturēta naturālā saimniecība. To apliecina arī būtiskā starpība starp valstī noteikto viena iedzīvotāja pilna iztikas minimuma preču un pakalpojuma groza vērtību, kas valstī 2003. gadā tika noteikta Ls 94 apmērā, un vidējo majsaimniecības rīcībā esošo ienākumu naudā uz vienu lauku iedzīvotāju – Ls 53.³

6.1.2. Vietējā iniciatīva un cilvēkresursu attīstība

126. LEADER tipa pasākumu jomā pašlaik lauku teritorijā izveidotas 15 partnerības jeb vietējās rīcības grupas, kuras ir reģistrētas Latvijas uzņēmumu reģistrā kā biedrības vai nodibinājumi:
- deviņas no šīm partnerībām ir izstrādājušas savas stratēģijas (Lauku partnerības programmas ietvaros izveidotās trīs partnerības – Rēzeknes, Daugavpils un Balvu rajonā; Zemgales attīstības aģentūras PHARE projekta „Lauku partnerības vietēju problēmu risināšanai Baltijas jūras reģionā” ietvaros izveidotās piecas partnerības - Bauskas, Jelgavas, Dobeles, Aizkraukles un Jēkabpils

¹ Avots: Lauksaimniecības un lauku attīstības likums. – Latvijas Vēstnesis, 2004.gada 23.aprīlis

² Avots: CSP

³ Avots: ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2005

rajonā; savukārt pašu iniciatīvas rezultātā izveidota Talsu partnerība);

- sešas partnerības, kuras darbojas, bet vēl nav izstrādājušas stratēģijas.

127. Ir astoņas citas teritorijas, kurās ir interese dibināt jaunas Vietējas rīcības grupas. LEADER vietējās rīcības grupu stratēģiju izstrādes un ieviešanas atbalsts tiks uzsākts 2006.gadā Vienotā programmdokumenta (2004-2006) ietvaros.
128. Lauku teritorijas iedzīvotāju izglītības līmenis kopumā ir zemāks nekā pilsētu iedzīvotāju. Lauku teritorijā tikai 7,3 % no iedzīvotājiem ir augstākā izglītība (pilsētās 16,8 %) un vidējā profesionālā 20,5 % (pilsētās 25,2 %). Arī arodizglītība lauku teritorijā ir 4 % iedzīvotāju, bet pilsētās – 5,3 % iedzīvotāju. Valstī kopumā pieaugušo (vecuma grupā no 25 līdz 64 gadiem) līdzdalība izglītības un apmācības programmās 2004. gadā bija 8,4 %, kas ir neliels pieaugums salīdzinājumā ar 7,8 % 2003. gadā un 7,3 % 2002.gadā.

6.1.3.Dzīves telpas kvalitāte

129. Pēdējo piecu gadu laikā sliktā stāvoklī esošo autoceļu posmu īpatsvars valsts autoceļu tīklā vidēji pieaudzis par 10 % un kopumā autoceļu stāvoklis turpina pasliktināties. 2004.gadā valstī sabrukuma stāvoklī bija 44 % autoceļu ar melno segumu un 32 % ar grants segumu. Tas ierobežo lauku teritorijas iedzīvotāju mobilitāti un komercdarbības attīstību.
130. Pakalpojumu sniedzēju (komersantu) īpatsvars lauku teritorijā¹ ir tikai nedaudz lielāks par ceturto daļu (27 %) no valsts kopējā rādītāja.
131. Lauku teritorijā ir samērā vienmērīgs kultūras institūciju pārklājums (lauku teritorijā ir 72 % tautas namu, 77 % pašvaldību publisko bibliotēku, 36 % Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu, 60 % muzeju, 87 % kultūrizglītības iestāžu un tajos darbojas 60 % no pašdarbībā iesaistīto dalībnieku skaita), kas rada pamatu kvalitatīvu kultūras pakalpojumu pieejamībai lauku teritorijas iedzīvotājiem atbilstoši minimālā kultūras pakalpojuma groza prasībām. Vairāk nekā 50 % Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka tieši kultūrvēsturiskie objekti un kultūras notikumi ir viens no dzīves telpu ietekmējošiem, piesaistošiem faktoriem. Taču kultūras pakalpojumu pieejamību kavē novecojusī kultūras iestāžu infrastruktūra un kultūrvēsturiskā mantojuma sliktais stāvoklis (piemēram, tikai 31 % gadījumu valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu tehniskais stāvoklis vērtējams kā labs, 18 % – sliktas, 47 % – apmierinošs, 3 % – avārijas stāvoklī un 1.8 % objektu daļēji vai pilnīgi gājuši bojā). Iedzīvotājiem, īpaši jauniešiem, trūkst piemērotu un kvalitatīvu kultūras pakalpojumu.

¹ Avots: CSP, "Latvijas reģioni skaitļos", vērtējot NACE G...P sektorā

132. Lauku teritorijas rajonu pievilcību veicina bagātīgais kultūrvēsturiskais mantojums, tradīcijas un joprojām sastopamā seno arodu prasme. Investīcijas kultūras infrastruktūrā, t.sk., kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā un kultūras pakalpojumos, nodrošina minimālo kultūras pakalpojumu grozu lauku teritorijas rajonos. Kultūras resursu prasmīga izmantošana veicina ilgtspējīgu attīstību. Neattīstīta kultūrvide ir viens no faktoriem, kas motivē ekonomiski aktīvo sabiedrības daļu pārcelties uz pievilcīgāku dzīves vidi, savukārt kvalitatīva kultūrvide nodrošina pamatu arī ekonomiskajai un sociālajai aktivitātei lauku teritorijas rajonos, veicinot nodarbinātības, komercdarbības, izglītības, iedzīvotāju rīcībspējas un dzīves kvalitātes uzlabošanu.
133. Lauku teritorijā atrodas 75 % no nelabvēlīgām ģimenēm. Šī iemesla dēļ komersantiem lauku teritorijā ir grūtības atrast darbiniekus, kuri spētu kvalitatīvi un atbildīgi veikt darbu.

6.1.4. Nodarbinātība un materiālā labklājība

134. Lai gan valstī kopumā ekonomiski aktīvo komersantu un komercsabiedrību skaits palielinās, 72 % komersantu ir septiņās republikas pilsētās, kur ekonomiski aktīvo komersantu skaits 2004.gadā bija 32.5 salīdzinot ar 12.3 pārējā teritorijā. Iedzīvotāju struktūrā lauku teritorijā ir ļoti liels ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju īpatsvars – 41,3 %, salīdzinājumā ar 35,6 % pilsētās.
135. Latvijas ekonomikā ir izteiktās komercdarbības aktivitāšu, nodarbinātības reģionālās atšķirības. Laika periodā no 1999. līdz 2004.gadam ekonomiski aktīvo komersantu un komercsabiedrību skaits Rīgas reģionā ir palielinājies par 11 komersantiem uz 1000 iedzīvotājiem, bet Kurzemes un Vidzemes plānošanas reģionos - tikai 2., Zemgales – 1.8, bet Latgales plānošanas reģionā – tikai 1.6. Latgale raksturojas ar visnelabvēlīgāko sociālo un ekonomisko faktoru kopumu salīdzinājumā ar reģioniem citās jaunajās Eiropas Savienības dalībvalstīs – lauksaimniecībā nodarbināto īpatsvars (4 reizes lielāks), IKP uz iedzīvotāju (1.8 reizes mazāks) un bezdarbs (2.2 reizes lielāks)¹.
136. Lauku teritorijas iedzīvotāju nodarbinātības struktūrā dominē primārās nozares – lauksaimniecība, medniecība, mežsaimniecība, tajās 2004. gadā nodarbināti 36,4 % no visiem nodarbinātajiem lauku teritorijas iedzīvotājiem. Valstī kopumā šajās nozarēs vidēji 2004. gadā bija nodarbināti 13 % no kopējā nodarbināto skaita. Lauku teritorijā pakalpojumu nozarēs ir nodarbināts 41 % nodarbināto, bet rūpniecībā – 21,7 %². Lauksaimniecība pamazām zaudē savu lomu kopējā

¹ Avots: Typology Of Rural Areas in The Central And Eastern European EU New Member States, Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe, 2004

² Neskaitot ieguves rūpniecību un karjeru izstrādi (NACE C)

nodarbinātības struktūrā - kopš 2001. gada lauksaimniecībā pamatdarbā nodarbināto īpatsvars (15 – 74 gadu vecumā) kopējā nodarbināto struktūrā ir sarucis no 12,3 % līdz 9,5 %¹ (97 tūkst. 2004.gadā). Šī tendence turpināsies paaugstinoties ražošanas efektivitātei lauksaimniecībā.

137. Ienākumu atšķirība, neattīstīta dzīves vide, dažādu pakalpojumu, t.sk., kultūras², nepieejamība un to sliktā kvalitāte, kā arī lielākas dzīves un personīgās izaugsmes iespējas urbanizētajās teritorijās veicina jauniešu migrāciju uz lielākajām pilsētām. Tā rezultātā lauku teritorija kļuvusi ļoti mazapdzīvota. 1999. gada sākumā Latvijas lauku teritorijā dzīvoja 760 tūkstoši, bet 2004. gada sākumā 746 tūkstoši iedzīvotāju.³ Savukārt Latvijai pievienojoties Eiropas Savienībai, uzsākās darbaspēka migrācija uz citām Eiropas Savienības valstīm, un pēc aptuveni aprēķiniem 2005.gada beigās aptuveni 2 % no Latvijas iedzīvotājiem (ap 50 tūkst.) strādāja citās Eiropas Savienības valstīs – galvenokārt Īrijā un Lielbritānijā⁴. Šo cilvēku atgriešanās var dot pozitīvus impulsus arī lauku teritorijas ekonomikas attīstībai, ienesot jaunas zināšanas un prasmes, kā arī finansiālos resursus.
138. Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā sadalās šādi: 18,2 % (15-24 gadi), 10,6 % (25-34 gadi), 8,6 % (35-44 gadi), 10,3 % (45-54 gadi), 8,3 % (55-64gadi), 4,4 % (65-74 gadi)⁵. Kaut arī kopumā darba meklētāju īpatsvars vīriešu un sieviešu grupās ir ļoti līdzīgs, tomēr pastāv atšķirības atsevišķās vecuma grupās. Tā, jauniešu vidū (15-24 gadi) darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā sieviešu grupā 2004.gadā veidoja 21,4 %, kas ir manāmi vairāk nekā 16 % vīriešu grupā⁶. Savukārt citās vecuma grupās darba meklētāju īpatsvars vīriešiem ir augstāks, tomēr atšķirība nav ļoti liela – grupās no 25 līdz 55 gadiem aptuveni 1 % punkta ietvaros, bet 65-74 gadu grupā 2,3 % punkti (5,5 % vīriešiem un 3,2 % sievietēm). Vienīgais izņēmums ir 55-64 gadu grupa, kur darba meklētāju īpatsvars vīriešiem bija par 1,6 % punktu zemāks veidoja 7,5 %⁷.

---

¹ Avots: LR ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2005.gads

² Avots: Valsts prezidentes Stratēģiskās analīzes komisijas pētījums „Latvija un brīva darbaspēka kustība: Īrijas piemērs”, 2006.

³ Avots: LR ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2005.gads.

⁴ Avots: LR Ekonomikas ministrijas un Latvijas Universitātes novērtējumi (nav publicēti)

⁵ CSP Darbaspēka apsekojumi (Eurostatā šāda sadalījuma nav)

⁶ Eurostat

⁷ CSP Darbaspēka apsekojumi (Eurostatā šāda sadalījuma nav)

139. Ilgtermiņa bezdarba līmenis Latvijā 2004.gadā veidoja 4,6 % no aktīviem iedzīvotājiem, vai 43,8 % no darba meklētājiem. Vīriešiem šis rādītājs ir nedaudz augstāks – 4,8 % salīdzinājumā ar 4,3 % sievietēm¹.
140. Lai gan saskaņā ar darbaspēka apsekojuma rezultātiem lauku teritorijā darba meklētāju īpatsvars ir mazāks nekā pilsētās (2004.gadā vidēji valstī 10,4 %, lauku teritorijā 8,4 %, pilsētās 11,3 %), faktiski bezdarba problēma lauku teritorijā ir lielāka nekā pilsētās, jo lielākā daļa (81 %) lauksaimniecībā pastāvīgi nodarbināto strādā nepilnu darba laiku².
141. Tikai 45 % no lauku teritorijas pagastiem ir izstrādāti teritoriālās attīstības plāni. Tā rezultātā 55 % pagastu plānojumu trūkums neveicina komercdarbības attīstību³.
142. Lauku teritorijā dzīvojošo cilvēku vidējais rīcībā esošais ienākums uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī 2004. gadā bija Ls 77,8, kas ir par 31 % mazāk nekā pilsētās, un gandrīz divkārt atpaliek no Rīgas, kur rīcībā esošais ienākums uz vienu iedzīvotāju 2004.gadā ir bijis 135,2 latī⁴.
143. Latvijas lauku teritorija salīdzinājumā ar pilsētām ir daudz sliktāk nodrošināta ar telefona un interneta sakariem (pilsētās vidēji uz 100 mājsaimniecībām ir 22 datori, bet lauku teritorijā - 10 datori, interneta pieslēgums ir 1,4 % mājsaimniecībām lauku teritorijā un 6,9 % mājsaimniecībām pilsētās⁵).
144. Jaunās informācijas tehnoloģijas paver lielisku iespēju lauku tūrismā⁶ un citu komercdarbības veidu attīstībai. To kavē interneta pieslēgumu pieejamības trūkums lauku teritorijās (izmanto tikai 11 % salīdzinot ar 29 % pilsētās; tikai 16 % no kopējā lietotāju skaita ir lauku teritorijās) un lauku teritorijas komersantu prasmju paaugstināšana šo sistēmu izmantošanai.
145. Kopš 2000.gada ir būtiski palielinājies lauku tūrisma naktsmītņu un to gultasvietu skaits, attiecīgi 1,9 un 2,8 reizes⁷. Ārvalstu tūristu pavadīto gultas nakšu skaits 2005.gadā lauku teritorijā pieaudzis par 30 %.

---

¹ Eurostat

² Avots: CSP Lauku saimniecību struktūra Latvijā 2003. gada jūnijā

³ Latvijas Pašvaldību savienības

⁴ Avots: CSP, "Mājsaimniecības budžets 2004.gadā";

⁵ Avots: Mājsaimniecību budžetu pētījums par ilglietošanas priekšmetiem mājsaimniecībās 2003.gadā CSP

⁶ 1st European Congress on Rural Tourism, organised by EuroGites - European Federation of Farm en Village Tourism from Friday Oct. 3 - Oct 5, 2003 at Jaén (Andalusia/Spain).

⁷ Avots: „Lauku ceļotājs” (asociācija kam ir būtiska tirgus daļa Latvijā un šis asociācijas informācija izmantojama kā laba ilustrācija situācijai lauku tūrismā)

146. 70 % no visiem tūristiem lauku teritorijā atpūtušies vasaras mēnešos un vidējais viesu uzturēšanās ilgums lauku teritorijas naktsmītnēs: vietējie tūristi – 1,4 diennaktis, ārvalstu tūristi – 3,25 diennaktis. Lielākā daļa respondentu (77 %) atzīst, ka viena no iecienītākajām nodarbēm, atpūšoties lauku teritorijā, tiem ir dabas baudīšana – pastaigas pa dabas takām, dzīvnieku un augu vērošana, kam seko aktīvā atpūta (63 %) – braucieni ar velosipēdiem, laivām, sporta spēles u.c. 20 % respondentu min, ka lauku brīvdienā tie labprāt iegādājas arī lauku produktus – pārtiku, amatniecības izstrādājumus u.c. Bet iepazīt lauku dzīvi – apskatīt, kā strādā amatnieki, kā audzē dzīvniekus un kā top pārtikas produkti savu brīvdienā laikā vēlas 12 % respondentu. Nepietiekams nodrošinājums ir arī inventāram lauku mājās aktīvai atpūtai: laivas, velosipēdi, makšķerēšana, peldvietas, ūdens sports, ziemas sports – distanču slēpošana, slidošana, velo maršruti, takas utt.¹. Aktīvās atpūtas un citu pakalpojumu piedāvājumu lauku naktsmītnēs, kā arī labiekārtotas apkārtējās teritorijas varētu palielināt uzturēšanās ilgumu un pagarināt tūrisma sezonu.
147. Esošā tūrisma infrastruktūra neapmierina tūristu prasības kvalitātes jomā – katru istabu izīrēt atsevišķi tūristiem kļūst arvien grūtāk, jo katra istabā nav aprīkota ar labierīcībām². Vairāk kā puse lauku tūristu priekšroku dod naktsmītnēm, kas piedāvā ēdināšanas pakalpojumus, un lielākā daļa uzskata, ka viskvalitatīvākie un uzticamākie pārtikas produkti ir tie, kas pirkti tieši no lauku saimnieka. Diemžēl lauku māju virtuves vairs neatbilst izvirzītajām prasībām, kā rezultātā nav iespējams piedāvāt ēdināšanas pakalpojumu viesiem³

6.2. Situācijas raksturojuma kopsavilkums

6.2.1. Stiprās puses

148. Sakopta kultūrvide ar katram reģionam raksturīgām viensētām, ēkām un bagātīgu kultūrvēsturisko mantojumu (lauku muižas, krogi, baznīcas, pilskalni, dzirnavas, klētis, rijas, tīklu būdas, muzeji, piemiņas vietas u.c.), tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm un amatniecību (podnieki, akmens, koka, metāla apstrādes meistari u.c.), vietējiem dialektiem un mutvārdu daiļradi, sadzīves tradīcijām un māksliniecisko jaunradi veido nozīmīgus resursus lauku tūrisma attīstībai, lauku teritorijas ekonomikas dažādošanai un ekonomiskajai reģenerācijai.[132]
149. Lauku teritorijā ir vienmērīgs kultūras institūciju pārklājums.[131]

¹ Avots: „Lauku ceļotājs” veiktā klientu aptauja 2005.g.

² Avots: „Baltijas valstu lauku tūrisma mārketinga stratēģija 2004.-2010.gadam”, „Lauku ceļotājs”

³ „Lauku ceļotājs” veiktā klientu aptauja 2005.g.

- 150. Zemais iedzīvotāju blīvums ir priekšrocība lauku teritorijai kā dzīves telpai.[125]
- 151. Izveidotas vietējās rīcības grupas un pieaug interese par to veidošanu.[126]

6.2.2. Vājās puses

- 152. Viens no galvenajiem dzīves kvalitāti ietekmējošajiem rādītājiem – ienākumu līmenis lauku teritorijā ir gandrīz par trešdaļu zemāks nekā pilsētas mājsaimniecībās.[142]
- 153. Lauku teritorijā ir nolietotojušies un ļoti sliktas kvalitātes ceļi.[129]
- 154. Zema ekonomiskā aktivitāte lauku teritorijā.[134]
- 155. Pašvaldību teritoriālo plānu trūkums. [141]
- 156. Kvalificēta darbaspēka trūkums.[133]
- 157. Darbaspēks aizplūst no lauku teritorijas.[137]
- 158. Zemais iedzīvotāju blīvums lauku teritorijā nosaka augstas infrastruktūras ierīkošanas un uzturēšanas izmaksas uz vienu iedzīvotāju.[125]
- 159. Izteiktas komercdarbības aktivitāšu, nodarbinātības reģionālās atšķirības un atšķirības starp lauku teritoriju un pilsētām.[135]
- 160. Vāji attīstīts pakalpojumu sektors.[130]
- 161. Lielākā daļa kultūras infrastruktūras un kultūrvēsturiskā mantojuma resursu lauku teritorijā ir sliktā vai apmierinošā stāvoklī.[131]
- 162. Nepietiekami attīstīta tūrismā izmantojamā infrastruktūra un inventārs, lai nodrošinātu papildus sporta, dabas tūrisma, kultūras tūrisma un aktīvā tūrisma aktivitātes.[146]
- 163. Pakalpojuma kvalitāte tūrisma mītnēs labierīcību un ēdināšanas jomā vairs neapmierina augošo klienta pieprasījumu. [147]

6.2.3. Iespējas

- 164. Valstī palielinoties iedzīvotāju labklājības līmenim, palielinās sabiedrības pieprasījums pēc apkārtējās vides kā dzīves un rekreācijas telpas kvalitātes.[145]
- 165. Kultūras institūciju sniegtie pakalpojumi veicina lauku teritorijas iedzīvotāju dzīves un darba vides kvalitāti, attīsta cilvēkresursus un to konkurētspēju, sekmē darba vietu saglabāšanos un rašanos, kā arī stimulē investīciju piesaisti lauku teritorijai.[132]

6.2.4.Draudi

166. Palielinās lauku teritorijas iedzīvotāju migrācija uz pilsētām.[137]

II Latvijas stratēģija un prioritātes

7. No situācijas raksturojuma izrietošās vajadzību kopsavilkums

167. Ņemot vērā situācijas raksturojumā atspoguļotās stiprās un vājās puses, izdevības un draudus, ir identificētas galvenās vajadzības, kas ir jārisina ņemot vērā stratēģisko virsmērķi (pārticis cilvēks ilgtspējīgi apdzīvotos Latvijas laukos).
168. Lauksaimniecības sektora konkurētspējas paaugstināšana:
- attīstot tirgorientētas ražošanas vienības;
  - modernizējot novecojušās iekārtas un ēkas, īpašu uzmanību veltot ilgāka termiņa investīcijām, lopu mītnēm un ar vides aizsardzību saistītajām investīcijām;
  - paaugstinot lauksaimniecības pievienoto vērtību un apmierinot patērētāju pieprasījumu pēc veselīgas pārtikas, kas audzēta ar vidi saudzējošām metodēm;
  - veicinot gados jaunu saimnieku ienākšanu lauksaimniecības biznesā novecojušās saimniecību īpašnieku struktūras uzlabošanai;
  - paaugstināt lauksaimniecībā nodarbināto profesionālo kvalifikāciju;
  - veicinot ražotāju sadarbību (kooperāciju);
  - sekmējot modernāku tehnoloģiju ieviešanu lauksaimniecības produktu pārstrādes, loģistikas un pārdošanas ķēdēs, īpaši mazajos uzņēmumos;
  - attīstot bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrādi.
169. Lauku iedzīvotāju ienākumu paaugstināšana:
- paaugstinot darbaspēka izmantošanas efektivitāti;
  - radot jaunas darbavietas papildus lauksaimniecības un meža nozarēm;
  - uzlabojot cilvēku zināšanas un prasmes, sekmējot viņu spēju adaptēties citām nodarbēm.
170. Koksnes pirmapstrādes efektivitātes paaugstināšana attīstot augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanu.
171. Mazefektīvo pašpatēriņa saimniecību ekonomiskās labklājības paaugstināšana, veicinot to saimniekošanas apjomu izaugsmi un pārprofilēšanos.
172. Mežsaimniecības ilgtspējas un efektivitātes uzlabošana:
- vairojot meža īpašnieku nepieciešamās zināšanas;

- veicinot meža apsaimniekošanas sistēmu izveidošanu.
173. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes neizmantoto platību iesaistīšana lauksaimniecības un meža nozares produkcijas ražošanā un lauku ainavas uzlabošanā un dabas vērtību saglabāšanā.
  174. Risku vadīšanas un sistēmas pilnveidošana lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, radot skaidru pamatu risku zaudējumu samazināšanas un kompensācijas sistēmas izveidei.
  175. Lauku teritoriju infrastruktūras attīstība komercdarbības un sociālās vides uzlabošanai.
  176. Lauku kultūras mantojuma saglabāšana un attīstība, īpaši tāda, kas saistīts ar lauksaimniecību un meža nozari lauku iedzīvotāju dzīves vides uzlabošanai un nelauksaimnieciskās komercdarbības izaugsmes veicināšanai.
  177. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un atjaunošana lauksaimniecības un meža zemēs.

8. Latvijas stratēģija un prioritātes

178. Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāns ir izstrādāts saskaņā ar Latvijas Nacionālās attīstības plānu 2007.-2013.gadam, kas nosaka valsts attīstības stratēģiskais mērķi - izglītība un zināšanas tautsaimniecības izaugsmei un tehnoloģiskai izcilībai, kā arī prioritātes tā sasniegšanai:
  - izglītots un radošs cilvēks;
  - uzņēmumu tehnoloģiskā izcilība un elastība;
  - zinātnes un pētniecības attīstība.

9. Stratēģijas izstrādes process

179. Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāna izstāde uzsākta 2005.gadā, kad ar vairāku reģionālas un nacionālas nozīmes aptauju un konferenču palīdzību tika noskaidrotas prioritārās vajadzības un rīcības virzieni. Lauksaimniecības un mežsaimniecības nevalstiskās organizācijas, pašvaldības, reģionu pārstāvji, vides un citi partneri aktīvi iesaistījās prioritāšu apspriešanā un izvirzīšanā. Šis dokuments ir izstrādāts vadības grupā Zemkopības ministrijas vadībā, piesaistot visus ekonomiskos, sociālos un vides partnerus.

10. Pamatprincipi

180. Latvijas lauku attīstības stratēģijā ievēroti sekojošu pamatprincipi:

10.1. Paliekošas darbības veicināšana un atkarības no ienākumu uzturošā atbalsta mazināšana

181. Lai nodrošinātu lauku ilgtspējīgu attīstību, atbalsta programmām ir jārada pamats tālākajās attīstības stadijās pietiekami konkurētspējīgu uzņēmēju izaugsmei lauku apvidos, un tās nedrīkstētu vairot lauku teritorijas iedzīvotāju labklājības atkarību no ienākumu uzturošiem ienākumu atbalsta maksājumiem.
182. Lai veicinātu dzīvotspējīgu projektu īstenošanu un inovāciju ieviešanu, atbalstam vajag būt pietiekami elastīgam neierobežojot kāda sektora iespējas pieteikties uz atbalstu, ja atbalsta nepieciešamība ir pamatota.

10.2. Teritorijas līdzsvarotas attīstības princips

183. Atbalsta programmām ir jāveicina vietējo pašvaldību un plānošanas reģionu attīstības programmās un stratēģijās noteikto prioritāšu īstenošana, un atbalstam ir jābūt diferencētam, ievērojot teritorijas attīstības iezīmes. Atbalstam jāmazina negatīvās sociālekonomiskās attīstības līmeņu atšķirības starp dažādām Latvijas lauku teritorijām un starp lauku teritorijām un pilsētām. Šis princips īpaši attiecināms uz pasākumiem 1.un 3.ass ietvaros.

10.3. Līdzsvarotība un pēctecība

184. Atbalstam jābūt līdzsvarotam starp lauksaimniecības un mežsaimniecības konkurētspējas palielināšanu, ilgtspējīgu dabas resursu saglabāšanu un alternatīvu nodarbinātības iespēju atbalstīšanu lauku teritorijā.
185. Politikai jābūt pēctecīgai, nodrošinot atbalsta pasākumu turpināšanos pietiekami ilgu laiku, lai nodrošinātu līdzsvaru starp mērķu sasniegšanu un atbalsta saņēmēju spēju izmantot atbalsta saņemšanas iespējas mērķu sasniegšanai.

11. Vispārējā stratēģija un vajadzības

186. Latvijas lauku attīstības stratēģijā, pamatojoties uz lauku ekonomiskās, sociālās un vides situācijas analīzi, kā galvenā prioritāte tiek izvirzīts **cilvēks**, kura labklājības pieaugums ir vispārējais attīstības mērķis un kura potenciāls ir lauku attīstības asu mērķu sasniegšanas pamats gan teritoriju sociāli ekonomiskajā attīstībā, gan vides jomā.
187. Latvijas Lauku attīstības stratēģiskais virsmērķis ir:

PĀRTICIS CILVĒKS ILGTSPĒJĪGI APDZĪVOTOS LATVIJAS LAUKOS.
---

188. Stratēģiskā virsmērķa sasniegšanai ir noteikti četri darbības virzieni:
1. lauku cilvēka spēju attīstība;

2. no darba gūto ienākumu vairošana laukos;
3. lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana;
4. lauku dzīves telpas attīstība.

189. Katra darbības virziena ietvaros ir definētas noteiktas vajadzības, kas izriet no situācijas analīzes („I Ekonomiskā, sociālā un vides stāvokļa novērtējums un sākumstāvokļa rādītāji, 6.lpp.).

11.1. 1.darbības virziens: lauku cilvēka spēju attīstība

190. Galvenais šī darbības virziena mērķis ir paaugstināt lauku iedzīvotāja profesionālo kvalifikāciju un zināšanas un nodrošināt nepieciešamo konsultāciju pieejamību. Īpašs uzsvars ir jāvelta LEADER pieejai.

191. Mērķa sasniegšanai ir noteiktas sekojošas ELFLA līdzfinansējamās Latvijas prioritātes:

- lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo zināšanu un prasmju vairošana;
- Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo pārkvalifikācija un apmācības cilvēkresursu attīstībai lauku teritorijas mikrouzņēmumos;
- atbalsts vietējo rīcības grupu darbībai un apmācībai un vietējām attīstības stratēģijām atbilstošu sadarbības projektu īstenošanai;

192. Savukārt no valsts atbalsta lauksaimniecībai finansēs sekojošas prioritātes:

- labas lauksaimniecības pieredzes izplatīšana lauksaimniekiem un nozares speciālistiem;
- pielietojamā lauksaimniecības zinātne
- Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centra pakalpojumi lauksaimniekiem un lauku teritorijas uzņēmējiem
- lauksaimniecības un mežsaimniecības speciālistu sagatavošana
- lauksaimniecības biedrību un nodibinājumu attīstība

11.2. 2.darbības virziens: no darba gūto ienākumu vairošana laukos

193. Galvenās vajadzības un šī darbības virziena mērķis ir paaugstināt lauksaimniecības uzņēmumu konkurētspēju, īpaši atbalstot ilgtermiņa investīcijas un investīcijas lopu mītņu būvniecībā un rekonstrukcijā gaļas un piena ražošanai. Ņemot vērā lauksaimniecības intensifikāciju un ražošanas koncentrāciju, atbalstu jāsniedz lauku teritorijas iedzīvotājiem alternatīvu ienākumu avotu radīšanai, īpaši mikrouzņēmumos, kuriem šāds atbalsts ir visvairāk nepieciešams. Atbalstam lauku tūrismam ir īpaši jābūt vērstam uz tādu lauku tūrisma aktivitāšu attīstību, kas raksturīgas tieši lauku teritorijām, agro – tūrismam un tradicionālai virtuvei. Paaugstināt meža nozares mikro un mazo lauku komersantu konkurētspēju veicinot to

specializāciju, pārstrukturizēšanos, tehnoloģiju atjaunošanu un jaunu produktu ražošanu.

194. Mērķa sasniegšanai ir noteiktas sekojošas ELFLA līdzfinansējamās Latvijas prioritātes:

- Uzņēmējdarbības dažādošana;
- ražošanas un pārstrādes tehnoloģiskā attīstība, pievienotās vērtības paaugstināšana un būtisku preču ražojošo saimniecību lomas palielināšana;
- bioloģiskās un integrētās lauksaimniecības sistēmu attīstība ;
- Ražotāju grupu attīstība (kooperācija);

195. Savukārt no valsts atbalsta lauksaimniecībai finansēs sekojošas prioritātes:

- finanšu instrumenti (īpaši, kreditēšanas un garantiju) lauksaimniecības nozarē
- lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu uzlabošana
- augšņu agroķīmiskā izpēte
- dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu utilizācija

11.3. 3.darbības virziens: lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana

196. Galvenās vajadzības un šī darbības virziena mērķis ir atbalstīt pasākumus lauku teritorijas dabas vērtību, pievilcīgas ainavas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai. Lauksaimniecībai un mežsaimniecībai ir būtiska ietekme uz vidi, tāpēc nepieciešami maksājumi, kas kompensētu neiegūtos ienākumus, kas rodas no vides ierobežojumiem Natura 2000 teritorijās, kā arī atbalstīt brīvprātīgu vides saistību uzņemšanos.

197. Mērķa sasniegšanai ir noteiktas sekojošas ELFLA līdzfinansējamās Latvijas prioritātes:

- atbalsts Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanas plānošanai un neiegūto ienākumu kompensācijai šajās teritorijās, kā arī atbalstīt brīvprātīgu vides saistību uzņemšanos
- investīcijas lauksaimniecības uzņēmumu vides infrastruktūrā
- Agrovīdēs attīstība
- atbalsts lauksaimnieciskai darbībai mazāk labvēlīgos apvidos
- Meža zemju un neizmantotās lauksaimniecības zemes vērtības paaugstināšana
- Mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un preventīvu pasākumu ieviešana;

198. Savukārt no valsts atbalsta lauksaimniecībai finansēs sekojošas prioritātes:

- kultūraugu genofonda saglabāšana

- invazīvo augu izplatības samazināšana
- meža nozares pētījumi
- kompensācijas par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos

11.4. 4.darbības virziens: lauku dzīves telpas attīstība

199. Galvenās vajadzības un šī darbības virziena mērķis ir atbalstīt vietējā līmeņa ceļu un vietējām iniciatīvas grupām nepieciešamās infrastruktūras attīstību, kā arī lauku teritorijas kultūras mantojuma saglabāšana un attīstība, īpaši tāda, kas saistīts ar lauksaimniecību un meža nozari. Jebkurai vietējās infrastruktūras attīstībai ir jābūt saskaņā ar vietējo plānošanu (kā attīstības, tā teritoriālo) un, kur iespējams, LEADER stratēģijām.
200. Mērķa sasniegšanai ir noteiktas sekojošas ELFLA līdzfinansējamās Latvijas prioritātes:
- Lauku infrastruktūras uzlabošana.
201. Savukārt pasākumi no valsts atbalsta lauksaimniecībai un mežsaimniecībai šī darbības virziena mērķu sasniegšanai finansēti netiks.

12. Stratēģijas plāna ieguldījums Lisabonas un Gēteborgas stratēģijas ieviešanā

202. Stratēģijas mērķis un darbības virzieni atbilst Lisabonas stratēģijas mērķiem un Latvijas Nacionālajai Lisabonas stratēģijas programmai 2005.-2008.gadam.
203. Eiropas Savienības lauku teritorijas attīstības politika seko vispārējai orientācijai uz ilgtspējīgu attīstību saskaņā arī ar Gēteborgas (2001. gada jūnijs) Eiropas Padomes secinājumiem. Gēteborgas secinājumos ir uzsvars uz vides aizsardzību un ilgtspējīgāka attīstības modeļa sasniegšanu un, ka Programmas 2000 kontekstā Eiropas lauksaimniecības politika ir kļuvusi vairāk vērsta uz vispārējas sabiedrības augošo prasību apmierināšanu attiecībā uz pārtikas drošumu, pārtikas kvalitāti, produktu dažādošanu, dzīvnieku labklājību, vides kvalitāti un dabas un lauku teritorijas aizsardzību. Visi plāna darbības virzieni (skat. Vispārējā stratēģija un vajadzības, 37.lpp) ir vērsti uz to, lai dotu savu ieguldījumu Gēteborgas secinājumu ieviešanā.
204. Plāna ieguldījumu Lisabonas stratēģijas ieviešanā ilustrē Tabula II-1.

Tabula II-1. Stratēģijas darbības virzienu atbilstība Nacionālajai Lisabonas programmai

	Latvijas stratēģijas darbības virzieni			
	lauku cilvēka spēju attīstība	no darba gūto ienākumu vairošana laukos	lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana	lauku dzīves telpas attīstība
Latvijas nacionālās Lisabonas programmas galvenie uzdevumi				
Paaugstināt valsts un sekmēt privātā sektora ieguldījumus pētniecībā un attīstībā	+	++		
Veicināt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi ražošanā (t.sk., biznesa inkubatori, tehnoloģiskie parki);		+++		
Sekmēt komercdarbības kultūru, samazināt administratīvos šķēršļus un slogu, radīt MVU atbalstošu vidi;		+		+
Uzlabot un attīstīt transporta infrastruktūru, palielināt savienojumu skaitu ar citiem Eiropas infrastruktūras tīkliem				++
Veicināt ekonomiskās aktivitātes vāji attīstītos reģionos		+++	++	
Nostiprināt sadarbību starp valsts pārvaldes iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem izglītības sistēmas piedāvājuma koriģēšanā atbilstoši darba tirgus vajadzībām	+	+		
Paaugstināt mūžizglītības pieejamību un iedzīvotāju motivāciju šajā jomā;	++			
Paaugstināt tehnoloģisko prasmju un dabas zinātņu zināšanu līmeni kopumā, pilnveidot profesionālās orientācijas sistēmu un nodrošināt profesionālās orientācijas pakalpojumu pieejamību visiem iedzīvotājiem mūžizglītības kontekstā	++			+
Paaugstināt interneta pieejamību un ieviest elektronisko parakstu, kā arī nodrošināt plašākus publiskos pakalpojumus e-vidē				+

Apzīmējumi:

+++	Stipra atbilstība un pārklāšanās
++	Vidēja atbilstība un pārklāšanās
+	Vāja atbilstība un pārklāšanās
	Neatbilst

205. Lauku attīstības valsts stratēģijas plāns visvairāk saistīts ar Lisabonas programmas mērķiem attiecībā uz ekonomiskās attīstības veicināšanu un zināšanu un tehnoloģiju pārnesi ražošanā. Nākamā svarīgākā saikne ir cilvēkresursu attīstības jomā.

13. Situācijas novērtējuma saistība ar vispārējo stratēģiju un vajadzībām

Tabula II-2 Latvijas lauku attīstības situācijas novērtējuma stratēģiskā saistība ar vispārējo stratēģiju (Vispārējā stratēģija un vajadzības)

Situācijas novērtējums	Vispārējā stratēģija un vajadzības
<ul style="list-style-type: none"> - Piemērotības lauksaimniecībai apstākļi būtiski atšķiras teritoriāli 	<ul style="list-style-type: none"> - atbalsts lauksaimnieciskai darbībai mazāk labvēlīgos apvidos
<ul style="list-style-type: none"> - Liels zemas izglītības nodarbināto īpatsvars lauksaimniecībā un nepietiekamas šīs nozares uzņēmumos strādājošo zināšanas konkurētspējīgu un efektīvu saimniekošanas sistēmu izveidei. - Lauksaimniekiem izveidota konsultāciju un izglītības atbalsta sistēma - Trūkst meža nozares konsultāciju un apmācību infrastruktūra - Privātajiem meža īpašniekiem ir nepietiekamas zināšanas meža apsaimniekošanā un produktu realizācijā. 	<ul style="list-style-type: none"> - lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo zināšanu un prasmju vairošana
<ul style="list-style-type: none"> - Pateicoties labvēlīgai Eiropas Savienības un valsts atbalsta politikai, ir notikusi kooperācijas (ražotāju grupu) attīstība, līdz 2005.gada beigām (pēc Latvijas lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas datiem) reģistrētas 72 sabiedrības, galvenokārt, piena un graudu nozarēs 	<ul style="list-style-type: none"> - Ražotāju grupu attīstība (kooperācija)
<ul style="list-style-type: none"> - darba ražīgums ir zemāks par darba ražīgumu citās nozarēs - Lauksaimniecībā nodarbināti daudz gados veci cilvēki, līdz ar to ir zema biznesa attīstības iniciatīva - Ievērojami kapitālieguldījumi tehnikas un iekārtu iegādē, izmantojot tam nepieciešamo un piešķirto valsts un Eiropas Savienības atbalstu - Nepietiekamo resursu dēļ, novecojusi lauksaimniecības tehnika - Sadrumstalota ražošanas struktūra, kas konkurē iekšējā tirgū un ir maz orientēta uz eksportu. Sadrumstalotās struktūras sekas ir zems darba ražīgums, salīdzinot ar attīstītajām valstīm - Ienākumi lauksaimniecībā būtiski atpaliek no vidējiem ienākumiem tautsaimniecībā - Lauksaimniecības bruto pievienotā vērtība ir strauji pieaugoša. Pieaug arī darba ražīgums. - Pieaugusi nozares produktu konkurētspēja Eiropas tirgū, par ko liecina eksporta pieaugums - Pārtikas nozares saražotās vērtības pieaugums - Pārtikas komersanti ir veikuši būtisku jaudu koncentrāciju lielākos komersantos - Bioloģisko produktu pārstrāde nepietiekami attīstīta salīdzinoši ar pieprasījumu - Zems darba ražīgums mazajos pārtikas komersantos, ražošanas procesā izmantojot novecojušas tehnoloģijas un nepietiekami investēts vides infrastruktūrā 	<ul style="list-style-type: none"> - ražošanas un pārstrādes tehnoloģiskā attīstība, pievienotās vērtības paaugstināšana un būtisku preču ražojošo saimniecību lomas palielināšana
<ul style="list-style-type: none"> - Salīdzinoši nepiesārņotā vide kā lauksaimniecības produktu ražošanai pieejamais 	<ul style="list-style-type: none"> - Valsts atbalsts

<p>resurss ļauj izmantojot ilgtspējīgas vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes un pievienot vērtību lauksaimniecības produktiem</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dabas katastrofu radīto zaudējumu risku mazināšanas vājš nodrošinājums lauksaimniecībā. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Maz investēts ilgtermiņa investīcijās (salīdzinoši ar īstermiņa investīcijām) 	<ul style="list-style-type: none"> - investīcijas lauksaimniecības uzņēmumu vides infrastruktūrā
<ul style="list-style-type: none"> - Lauku dabas vide ir bagāta ar aizsargājamiem biotopiem - Strauji attīstās bioloģiskās lauksaimniecība - Valstī palielinoties iedzīvotāju labklājības līmenim, palielinās sabiedrības pieprasījums pēc apkārtējās vides kā dzīves un rekreācijas telpas kvalitātes - Bioloģiski vērtīgie zālāji ir svarīga bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas vide, kas īpaši saistīta ar lauksaimniecisko darbību. - Lauksaimnieki aktīvi izmanto agrovides atbalsta programmas un ievēro rekomendācijas ūdens, augsnes un citu resursu racionālai izmantošanai un aizsardzībai. - Intensīvas lauksaimniecības ietekmē notiek augšņu degradācija - Neveicinot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes, nākotnē lauksaimniecības radītais piesārņojums varētu pārsniegt pieļaujamās robežas īpaši jutīgajās teritorijās. - No lauksaimniecībā izmantojamās zemes kopplatības gandrīz piekto daļu neizmanto lauksaimniecībā, samazinot bioloģisko daudzveidību un atklātu Latvijai raksturīgai lauku ainavu. - Vietējo šķirņu izmantošanas īpatsvara samazināšanās, apdraudot lauksaimniecības augu un dzīvnieku genofondu un lauksaimniecības bioloģisko daudzveidību - Salīdzinoši nepiesārņotā vide kā lauksaimniecības produktu ražošanai pieejamais resurss ļauj izmantojot ilgtspējīgas vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes un pievienot vērtību lauksaimniecības produktiem 	<ul style="list-style-type: none"> - Agrovīdēs attīstība - bioloģiskās un integrētās lauksaimniecības sistēmu attīstība
<ul style="list-style-type: none"> - Viens no galvenajiem dzīves kvalitāti ietekmējošajiem rādītājiem – ienākumu līmenis lauku teritorijā ir gandrīz par trešdaļu zemāks nekā pilsētas mājāsaimniecībās. - Sakopta kultūrvide ar katram reģionam raksturīgām viensētām, ēkām un bagātīgu kultūrvēsturisko mantojumu (lauku muižas, krogi, baznīcas, pilskalni, dzirnavas, klētis, rijas, tīklu būdas, muzeji, piemiņas vietas u.c.), tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm un amatniecību (podnieki, akmens, koka, metāla apstrādes meistari u.c.), vietējiem dialektiem un mutvārdu daiļradi, sadzīves tradīcijām un māksliniecisko jaunradi veido nozīmīgus resursus lauku tūrisma attīstībai, lauku teritorijas ekonomikas dažādošanai un ekonomiskajai reģenerācijai.[132] - Izteiktas komercdarbības aktivitāšu, nodarbinātības reģionālās atšķirības un atšķirības starp lauku teritoriju un pilsētām - Nepietiekami attīstīta tūrismā izmantojamā infrastruktūra un inventārs, lai nodrošinātu papildus sporta, dabas tūrisma, kultūras tūrisma un aktīvā tūrisma 	<ul style="list-style-type: none"> - Uzņēmējdarbības dažādošana - Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo pārkvalifikācija un apmācības cilvēkresursu attīstībai lauku teritorijas mikrouzņēmumos

<p>aktivitātes</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zema ekonomiskā aktivitāte lauku teritorijā - Darbaspēks aizplūst no lauku teritorijas - Lielākā daļa kultūras infrastruktūras un kultūrvēsturiskā mantojuma resursu lauku teritorijā ir sliktā vai apmierinošā stāvoklī - Pakalpojuma kvalitāte tūrisma mītnēs labierīcību un ēdināšanas jomā vairs neapmierina augošo klienta pieprasījumu - Nepietiekami attīstīta tūrismā izmantojamā infrastruktūra un inventārs, lai nodrošinātu papildus sporta, dabas tūrisma, kultūras tūrisma un aktīvā tūrisma aktivitātes - Palielinās lauku teritorijas iedzīvotāju migrācija uz pilsētām 	
<ul style="list-style-type: none"> - Zemais iedzīvotāju blīvums ir priekšrocība lauku teritorijai kā dzīves telpai - Kvalificēta darbaspēka trūkums 	<ul style="list-style-type: none"> - atbalsts vietējo rīcības grupu darbībai un apmācībai un vietējām attīstības stratēģijām atbilstošu sadarbības projektu īstenošanai
<ul style="list-style-type: none"> - Lauku teritorijā ir nolietojušies un ļoti sliktas kvalitātes ceļi. - Valstī palielinoties iedzīvotāju labklājības līmenim, palielinās sabiedrības pieprasījums pēc apkārtējās vides kā dzīves un rekreācijas telpas kvalitātes - Zemais iedzīvotāju blīvums lauku teritorijā nosaka augstas infrastruktūras ierīkošanas un uzturēšanas izmaksas uz vienu iedzīvotāju - Kultūras institūciju sniegtie pakalpojumi veicina lauku teritorijas iedzīvotāju dzīves un darba vides kvalitāti, attīsta cilvēkresursus un to konkurētspēju, sekmē darba vietu saglabāšanos un rašanos, kā arī stimulē investīciju piesaisti lauku teritorijai 	<ul style="list-style-type: none"> - Lauku infrastruktūras uzlabošana
<ul style="list-style-type: none"> - Latvijas klimatiskie apstākļi un izeja uz Baltijas jūru ir labvēlīgi meža nozares un meža produkcijas eksporta attīstībai. - Lieli koksnes un zemju resursi mežrūpniecības attīstībai un komercdarbības veikšanai - Meža īpašnieku zināšanu, kompensāciju par Natura 2000 radītajiem aprobežojumu, kā arī līdzekļu trūkums īpaši aizsargājamo biotopu atjaunošanas un apsaimniekošanas nodrošināšanai un konsultatīvās sistēmas trūkuma dēļ apdraudēta meža bioloģiskās daudzveidības (t.sk. Natura teritoriju) saglabāšana nākotnē. - Mežrūpniecībā ir zems darba ražīgums un ražošanas procesā izmanto novecojušas tehnoloģijas - Nepietiekams meža ceļu blīvums un nolietojušās meliorācijas sistēmas - Pieejami lauksaimniecībā neizmantotās zemes resursi, kuros ieaudzējot mežu, iespējams izmantot meža platību palielināšanai - Latvijā pēdējo deviņu gadu laikā nav palielinājusies enerģētiskās koksnes izmantošana un nepietiekami izmantots koksnes blakusproduktu izmantošanas 	<ul style="list-style-type: none"> - Meža zemju un neizmantotās lauksaimniecības zemes vērtības paaugstināšana

<p>potenciāls.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liels mežrūpniecības pirmapstrādes produkcijas īpatsvars MVU produkcijā, īpaši laukos - Mazi privāto mežu īpašumi, sadrumstalotas un nelielas koksnes pirmapstrādes saimnieciskās vienības apgrūtina iespējas iekļauties augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanas ķēdē un sadarboties ar liela apjoma ražotājiem un nemotivē investīcijām meža vērtības saglabāšanai un produktivitātes nodrošināšanai nākotnē. - Mežrūpniecībā ir zems darba ražīgums un ražošanas procesā izmanto novecojušas tehnoloģijas	
--	--

III Lauku attīstības stratēģijas izklāsts pa Eiropas Savienības lauku attīstības asīm

206. Lai efektīvi izmantotu Eiropas kopienas finansējumu Latvijas lauku attīstības stratēģijas un prioritāšu īstenošanai, tiek noteikts indikatīvs finanšu resursu izlietojuma sadalījums starp Eiropas Padomes regulā par atbalstu lauku attīstībai noteiktajām asīm (Tabula III-1).

Tabula III-1 Indikatīvais ELFLA finansējuma Latvijas lauku attīstībai sadalījums starp asīm 2007. - 2013. gadam

	ELFLA finansējuma indikatīvais sadalījums	Mln EUR (indikatīvi)
Lauku attīstības asis		
Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana	50%	500
Vides un lauku ainavas uzlabošana	30%	300
Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana	20%	200
Kopā:	100%	1000

14. 1. ass. Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana

14.1.1. ražošanas un pārstrādes tehnoloģiskā attīstība, pievienotās vērtības paaugstināšana un būtisku preču ražojošo saimniecību lomas palielināšana:

207. veicinot pētniecības jaunāko atziņu ieviešanu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībā augstas kvalitātes produktu iegūšanai ar augstu pievienoto vērtību no vietēji saražotajām izejvielām,
208. ņemot vērā to, ka arvien pieaugošo vides aizsardzības prasību ietekmē palielinās ražošanas izmaksas, resursus taupošu, vairākkārtēju izmantošanu veicinošu un dabai kaitīgo izmešu apjomu mazinošu ražošanas tehnoloģiju ieviešana, īpaši dzīvnieku izcelsmes produkcijas ražošanas ķēdēs un neatjaunojamu vai grūti atjaunojamu dabas resursu patēriņā – īpaši ūdens un enerģijas,
209. īpaši veicinot ilgākā laika posmā atdevi dodošu investīciju projektu īstenošanu,
210. atbalstot pasākumus ārējo tirgu apgūšanas kompetenču paaugstināšanai, īpaši produktiem ar augstāku pievienoto vērtību,
211. atbalstot biomasas ražošanu enerģijai un nepārtikas rūpniecībai,

- 212. veicināt daļēji naturālo saimniecību pārstrukturizāciju par tirgus orientētiem uzņēmumiem,
- 213. atbalstot jaunus zemniekus un gados vecāku cilvēku pārvaldītu saimniecību nodošanu jaunāku saimnieku pārvaldījumā,
- 214. uzlabojot mežu ekonomisko vērtību un meža zemes infrastruktūru.

14.1.2. bioloģiskās un integrētās lauksaimniecības sistēmu attīstība

- 215. bioloģiskās un integrētās lauksaimniecības produktu pārstrādes attīstība un tirgus veicināšana,
- 216. veicinot tādu lauksaimniecības kvalitātes sistēmu attīstību, kas atbilstu ražošanas filozofijai „Audzēts zaļš Latvijā” un „Kvalitatīvs produkts. Latvija”.

14.1.3. investīcijas lauksaimniecības uzņēmumu vides infrastruktūrā

- 217. būtiski uzlabojot lauksaimniecības nozarē saražoto blakusproduktu otrreizējās izmantošanas procesus, tai skaitā ieviešot minēto blakusproduktu pārstrādi biogāzē un citos izmantojamajos produktos, it īpaši ņemot vērā vides prasībām neatbilstošas kūtsmēslu apsaimniekošanas gadījumus, kas ražošanas intensitātes palielināšanās apstākļos ir potenciāls ūdens piesārņojuma ar biogēnām vielām, kā arī siltumnīcefekta gāzu emisijas riska avots;

14.1.4. lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo zināšanu un prasmju vairošana

- 218. lauksaimniecības un mežsaimniecības uzņēmumos strādājošo prasmju apguve darbam ar moderno tehnoloģiju izmantošanu pievienotās vērtības palielināšanā,
- 219. lauksaimniecības un mežsaimniecības uzņēmumu vadītāju zināšanu par uzņēmumu vadību uzlabošana,
- 220. lauksaimniecības konsultāciju pakalpojumu attīstība,
- 221. mežsaimniecības konsultāciju pakalpojumu izveidošana un attīstība,
- 222. arodapmācības un informācijas pasākumi lauksaimniecībā un mežsaimniecībā.

14.1.5. Ražotāju grupu attīstība (kooperācija)

- 223. Lai uzlabotu atsevišķo lauksaimniecības uzņēmumu konkurētspēju, nepieciešams atbalstīt ražotāju grupas, kuru mērķis ir savu ražošanas izmaksu samazināšana un ienākumu palielināšana un stabilizēšana.

15. 2. ass. Vides un lauku ainavas uzlabošana

224. Vides un lauku ainavas uzlabošanai jāveicina trīs Eiropas Savienības līmeņa prioritārās sfēras:

15.1.1. Agrovīdēs attīstība:

225. atbalsts vidi saudzējošas ražošanas metožu pielietošanai, kuru mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, ilgtspējīga dabas resursu apsaimniekošana (piemēram, augsnes auglības uzlabošana, erozijas un augsnes skābuma mazināšana), augstāka produktu kvalitāte un piesārņojuma ar nitrātiem un fosforu difūzā piesārņojuma samazināšana un īpaši:

- jāaizsargā un jābagātina dabas resursus un ainavas lauku apvidos un jāsekmē Direktīvu 79/409/EEK un 92/43/EEK prasību izpilde, jāpalīdz apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos līdz 2010. gadam, jā saglabā bioloģiskā daudzveidība un ekoloģiski vērtīgas lauksaimniecības un mežsaimniecības sistēmas,
- jāpalīdz sasniegt Ūdens pamatdirektīvas mērķus.

226. saglabājot, aizsargājot un pavairojot vietējās izcelsmes ģenētiskos resursus- nozīmīgāko šķirņu kultūraugus un lauksaimniecības vaislas dzīvniekus.

15.1.2. atbalsts lauksaimnieciskai darbībai mazāk labvēlīgos apvidos

227. šīs stratēģijas darbības sākumā turpinot 2004-2006. gadā aizsāktu atbalstu lauksaimniecībai mazāk labvēlīgos apvidos, tajās vietās un tādā apmērā, lai būtu ievēroti objektīvie apstākļi un lauku attīstībai pieejamie finanšu resursi un to izmantošanas lietderība, veicinot ilgtspējīgas lauksaimniecības attīstību harmonijā ar vides un lauku ainavas saglabāšanu.

15.1.3. Meža zemju un neizmantotās lauksaimniecības zemes vērtības paaugstināšana:

228. atbalstot meža ieaudzēšanu lauksaimniecībai, kā arī citiem izmantošanas virzieniem nepiemērotās un nevajadzīgās, bet mežam izmantojamās zemēs, ievērojot teritoriju attīstības plānus un perspektīvo zonējumu to ietvaros, kā arī aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanas plānus, nepieciešamību saglabāt augstas dabas vērtības lauksaimniecības teritorijas un veicinot Kioto protokola mērķa sasniegšanu attiecībā uz klimata pārmaiņu mazināšanu;

229. uzlabojot mežu ekonomisko vērtību ar to pieejamību un kvalitatīvas kopšanas veicināšanu;

230. atjaunojot mežsaimniecības ražošanas potenciālu dabas katastrofu radīto bojājumu vietās un ieviešot preventīvus pasākumus bojājumu mazināšanai;

- 231. nodrošinot meža vides maksājumus;
- 232. ieguldījumi mežā, kas ceļ attiecīgās teritorijas mežu vai meža zemes infrastruktūras vērtību, ievērojot vides aizsardzības prasības.

15.1.4. Natura 2000 teritoriju apsaimniekošana un saglabāšana:

- 233. nodrošināt kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem saistībā ar Natura 2000 gan lauksaimniecības zemēs, gan meža zemēs;
- 234. nodrošināt atbalstu lauku saimniecībās izdarītajām neienesīgajām investīcijām Natura 2000 teritorijās.

16. 3. ass. Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana:

16.1. Uzņēmējdarbības dažādošana

- 235. atbalstot nelauksaimnieciskās komercdarbības uzsākšanu un attīstību mikrouzņēmumos, īpaši saimniecības, kuras lauksaimniecisko darbību nomaina ar cita veida ražošanu, prioritāri atbalstot nelauksaimniecisko komercdarbību mazāk labvēlīgajos reģionos;
- 236. Lauku tūrismā atbalstot tādas mikrouzņēmumu aktivitātes, kas ir saskaņotas ar vietējām stratēģijām, īpaši veicot ieguldījumus tādu lauku tūrisma aktivitāšu attīstībā, kuru mērķis ir saglabāt un tālāk attīstīt lauksaimniecības un kultūrvēsturisko mantojumu lauku teritorijā. Esošajās maza izmēra mītnēs nepieciešams uzlabot viesu telpu un pakalpojumu kvalitāti un aktivitāšu daudzveidību.

16.2. Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo pārkvalifikācija un apmācības cilvēkresursu attīstībai lauku teritorijas mikrouzņēmumos

- 237. apmācības un pārkvalifikācijai no lauksaimniecības un mežsaimniecības uz citiem nodarbošanās veidiem;

16.3. Lauku infrastruktūras uzlabošana

- 238. uzņēmumu pievadceļu, pašvaldību ceļu un ielu uzlabošana;
- 239. izveidojot un uzlabojot vietējo iniciatīvas grupu pulcēšanās vietas un atbalstot tādas aktivitātes, kuru mērķis ir lauku iedzīvotāju komercdarbības uzsākšana, biznesa projektu sagatavošanai un atbilstoša apmācība, kultūras pakalpojumu pieejamība;
- 240. atbalstot nelielu ar lauksaimniecību un mežsaimniecību saistīto kultūrvēsturisko objektu atjaunošanu lauku teritorijā;

241. atbalstot ar Natura 2000 teritorijām saistītu aizsardzības un apsaimniekošanas plānu izstrādi.

17. 4. ass. LEADER:

242. atbalsts vietējo rīcības grupu darbībai un apmācībai un vietējām attīstības stratēģijām atbilstošu sadarbības projektu īstenošanai.

243. LEADER pieeju izmantos arī lauku tūrisma un citu nelauksaimnieciskās komercdarbības projektu atlasē 3.ass ietvaros, lai nodrošinātu projektu atbilstību vietējām stratēģijām.

244. 2.5% no ELFLA finansējuma tiks izlietots LEADER pieejai. Šo finansējuma ieguldījumu panāks sekojošos divos veidos:

- atbalsts vietējo rīcības grupu darbībai un apmācībai;
- vietējo rīcības grupu izmantošana, lai ar tām saskaņotu projektus 3.ass ietvaros lauku tūrisma jomā.

18. Latvijas stratēģijas saikne ar Kopienas lauku attīstības asīm

245. Latvijas lauku attīstības stratēģija tiks īstenota izmantojot nacionālos finanšu resursus, privātos līdzekļus un Eiropas fondu līdzekļus, nodrošinot pasākumu atbalsta nepārklāšanos. Nacionālās stratēģijas darbības virzienu atbilstības asīm **kopsavilkums** ir parādīts Tabula III-2.

Tabula III-2 Latvijas lauku attīstības stratēģijas atbilstība Eiropas Savienības lauku attīstības asīm

Latvijas lauku attīstības virzības stratēģiskie virzieni	Eiropas Savienības lauku attīstības asis			
	1.ass Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana	2.ass. Vides un lauku ainavas uzlabošana	3.ass. Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana	4. ass. LEADER
lauku cilvēka spēju attīstība	+++		++	++
no darba gūto ienākumu vairošana laukos	+++	+	+++	++
lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana	+	+++	+	+
lauku dzīves telpas attīstība	+	++	+++	++

Apzīmējumi:

+++	Stipra atbilstība un pārklāšanās
++	Vidēja atbilstība un pārklāšanās
+	Vāja atbilstība un pārklāšanās
	Neatbilst

Tabula III-3. Latvijas lauku attīstību raksturojošie indikatori 2007.- 2013. gadam¹

Asis	Indikatora Nr.	Lead indikators	Mērvienība	Bāzes periods (gads)	Rādītāja līmenis bāzes periodā	Sasniedzamais rādītāja līmenis
Vispārēji						
	1	Ekonomiskā attīstība	IKP/iedz. (PPS), % no ES-25	2002-2004	40,8	57
	2	Nodarbinātība (15-64):	Nodarbināto īpatsvars kopējā (attiecīgās vecuma grupas) iedzīvotāju skaitā (15-64 gadi)	2004	62,3	67
	3	Bezdarbs	Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā, %	2004	10,4	8
			-sievietes	2004	8,4 %	8
			-jaunieši (15-24 gadi)	2004	18,1	12
1.ass						
	4	Izglītība un zināšanas lauksaimniecībā	Saimniecību vadītāju ar profesionālo vai augstāko izglītību īpatsvars kopējā saimniecību vadītāju skaitā (%)	2001	21,4	56
	6	Darba ražīgums (produktivitāte) lauksaimniecībā	Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās uz vienu nozarē strādājošo gada darbaspēka vienību (LVL)	2004	1766,51	3700
			Bruto pievienotā vērtība faktorizmaksās uz vienu nozarē strādājošo gada darbaspēka vienību (LVL)	2004	1843	4900
	10.	Darba ražīgums (produktivitāte) pārtikas nozarē	Bruto pievienotā vērtība uz vienu vidēji gadā nozarē strādājošo (LVL)	2004	6281	18 000
	14.	Darba ražīgums (produktivitāte) meža nozarē	Bruto pievienotā vērtība uz vienu vidēji gadā nozarē strādājošo (LVL)	2004	2990	6100

¹ Indikatori novērtēti izmantojot situācijas novērtējumu, attīstības indeksus un tendences, uzstādītos mērķus un to sasniegšanai plānotos resursus

2.ass						
	17	Bioloģiskā daudzveidība : lauku putnu populācija	Lauku putnu populācijas indeksa tendence	2001-2003	96,7	96,7
	18	Bioloģiskā daudzveidība: Augstas vērtības lauksaimniecības zemes	Bioloģiski vērtīgo pļavu platība (ha)	2005	18620	25 000
	20	Ūdens kvalitāte: Slāpekļa bilance	Īpaši jutīgo teritoriju upēs gada vidējā nitrātu slāpekļa (N/NO ₃) koncentrācija, mg/l	2004	0,8 - 6,4	0,8-6,4
	24	Klimata pārmaiņas: lauksaimnieciskās un mežsaimniecības izcelsmes atjaunojamās enerģijas ražošana	Lauksaimnieciskās un mežsaimniecības izcelsmes energoresursu resursi, kt	2004	1859	2900
3.ass						
	27	Lauksaimniecībā nodarbināto saimniecību īpašnieku skaits, kuriem ir ieņēmumi no blakus nodarbošanās un īpatsvars	% no saimniecībām	2003	6,2	10
	28	Nodarbināto skaits kopējā nodarbināto skaitā ārpus primārajām nozarēm	Nodarbināto skaits rūpniecībā (sekundārās nozares) un pakalpojumu (terciālās) nozarēs, tūkst.:	2004	<u>882,6</u>	915
			-rūpniecībā (NACE C...F);	2004	<u>278</u>	280
			-pakalpojumu nozarēs (NACE G...P)	2004	<u>604,6</u>	635
	29	Bruto pievienotā vērtība ārpus primārajām nozarēm	Bruto pievienotā vērtība ārpus primārajām nozarēm (NACE C – P), milj. LVL	2002	4883	12500
			-rūpniecībā (NACE C...F)	2002	1155	2900
			-pakalpojumu nozarēs (NACE G...P)	2002	3727	9600
	30	Pašnodarbinātības attīstība	Pašnodarbināto un darba devēju skaits, tūkst. cilv.	2004	97,5	110
	32	Interneta pieejamība lauku apvidos	% salīdzinot ar pilsētām	2003	24	60
	33	Pakalpojumu sektora attīstība	Pakalpojumu nozares radītās pievienotās vērtības īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā (NACE G...P)	2002	72,8	75
	35	Mūža izglītība lauku apvidos	Pieaugošo (25-64) līdzdalība izglītībā un apmācībā, %	2004	8,4	15

IV Lauku attīstības programma

246. Latvijas Lauku attīstības valsts stratēģijas plānā noteikto mērķu sasniegšanai un šajā nolūkā izmantojamo Kopienas un Latvijas finanšu resursu izmantošanas darbības un nosacījumus noteiks Latvijas Lauku attīstības programma, kas būs visai valstij viena.

Lauku attīstības programmas	ELFLA piešķirums, ieskaitot summu atbilstoši Regulas 1290/2005 12.panta 2.daļai	
	Konverģences reģioni (Latvija – 1.mērķa teritorija)	Citi reģioni
Programma (Latvija – viens reģions)	100%	-
KOPĀ:	100%	-

247. Lauku attīstības programmā ieviešanas gaitā priekšroka tiks dota tādiem projektiem, kas visvairāk veicinās stratēģijas mērķu sasniegšanu. Tas tiks panākts ar tādiem kritērijiem kā konkrētās teritorijas attīstības līmenis, projekta iesniedzēja vecums, īstenojamā projekta nepieciešamība un dzīvotspēja, u.c.

V Papildinātība un saikne ar citām valsts un Kopienas politikām

19. Eiropas Kopienas lauku attīstības stratēģiskās vadlīnijas

248. Eiropas Kopienas lauku attīstības stratēģiskās vadlīnijas nosaka, ka valsts Lauku attīstības stratēģija tiek izvērsta Kopienas definētajās lauku attīstības prioritāšu jomās:

- Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas paaugstināšana**, galveno uzmanību veltot zināšanu nodošanai un jauninājumu ieviešanai pārtikas ķēdē, un tādām prioritārām sfērām, kā ieguldījumi fiziskajā un cilvēku kapitālā. Tas tiks īstenots ar sekojošiem pasākumiem: ražošanas un pārstrādes tehnoloģiskā attīstība, pievienotās vērtības paaugstināšana un būtisku preču ražojošo saimniecību lomas palielināšana, lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo zināšanu un prasmju vairošana, Ražotāju grupu attīstība (kooperācija), bioloģiskās un integrētās lauksaimniecības sistēmu attīstība .
- Apkārtējās vides un lauku vides uzlabošana**, īpaši bioloģiskās daudzveidības un ekoloģiski vērtīgu lauksaimniecības un mežsaimniecības sistēmu saglabāšanā, ūdens resursu saglabāšanā, ņemot vērā iespējamās klimata pārmaiņas. Tas tiks īstenots ar sekojošiem pasākumiem: Agrovides attīstība, investīcijas lauksaimniecības uzņēmumu vides infrastruktūrā, Meža zemju un neizmantotās lauksaimniecības zemes vērtības paaugstināšana, atbalsts lauksaimnieciskai darbībai mazāk labvēlīgos apvidos,

3. **Dzīves kvalitātes uzlabošana un dažādošanas veicināšana lauku apvidos** ar galveno prioritāti — jaunu darba iespēju radīšanu. Tas tiks īstenots ar sekojošiem pasākumiem: Uzņēmējdarbības dažādošana, Lauku infrastruktūras uzlabošana, Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo pārkvalifikācija un apmācības cilvēkresursu attīstībai lauku teritorijas mikrouzņēmumos.
4. **Vietējo nodarbinātības un dažādošanas iespēju palielināšana (*Leader*)**, kam jāsekmē 1. un 2. ass, bet jo īpaši 3. ass mērķu sasniegšana, kā arī būtiski jāveicina labāka pārvaldība un lauku apvidu endogēna attīstības potenciāla mobilizācija. To nodrošinās atbalsts vietējo rīcības grupu darbībai un apmācībai un vietējām attīstības stratēģijām atbilstošu sadarbības projektu īstenošanai.
5. **Prioritāšu pārņemšana programmās**, starp asīm nodrošinot iespējami lielu sinerģiju un izvairoties no iespējamām pretrunām.
6. **Kopienas instrumentu savstarpējā papildinātība**, veicinot strukturālās, nodarbinātības un lauku attīstības politikas sinerģiju. Tas tiks īpaši īstenots nodrošinot papildinātību ar citām valsts un Eiropas Savienības politikām (skat. Papildinātība un saikne ar citām valsts un Kopienas politikām, 53 .lpp).

20. Papildinātība ar Kopienas vides politiku Latvijas nacionālo vides politikas plānu

²⁴⁹ Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāna mērķi atbilst tiem, kas definēti Eiropas 6. Vides aizsardzības rīcības programmā, jo īpaši ar sekojošiem pasākumiem Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanas, putnu (79/409/EEC) un biotopu (92/43/EEC), ūdens (2000/60/EC) un augsnes aizsardzības, gaisa piesārņojuma mazināšanas, ilgtspējīgas pesticīdu pielietošanas un klimata pārmaiņu samazināšanas jomā un Nacionālajā vides politikas plāna jomā:

- atbalstot biomasas ražošanu
- nodrošināt kompensāciju par mežsaimniecību teritorijās, kurās noteikti saimnieciskās darbības ierobežojumi (Natura 2000)
- atbalsts vidi saudzējošas ražošanas metožu pielietošanai, kuru mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, ilgtspējīga dabas resursu apsaimniekošana (piemēram, augsnes auglības uzlabošana, erozijas un augsnes skābuma mazināšana), augstāka produktu kvalitāte un piesārņojuma ar nitrātiem un fosforu difūzā piesārņojuma samazināšana
- būtiski uzlabojot lauksaimniecības nozarē saražoto blakusproduktu otrreizējās izmantošanas procesus, tai skaitā ieviešot minēto blakusproduktu pārstrādi biogāzē un citos izmantojamos produktos, it īpaši ņemot vērā vides prasībām neatbilstošas kūtsmēsli

apsaimniekošanas gadījumus, kas ražošanas intensitātes palielināšanās apstākļos ir potenciāls ūdens piesārņojuma ar biogēnām vielām, kā arī siltumnīcefekta gāzu emisijas riska avots

- ņemot vērā to, ka arvien pieaugošo vides aizsardzības prasību ietekmē palielinās ražošanas izmaksas, resursus taupošu, vairākkārtēju izmantošanu veicinošu un dabai kaitīgo izmešu apjomu mazinošu ražošanas tehnoloģiju ieviešana, īpaši dzīvnieku izcelsmes produkcijas ražošanas ķēdēs un neatjaunojamu vai grūti atjaunojamu dabas resursu patēriņā – īpaši ūdens un enerģijas,
- saglabājot, aizsargājot un pavairojot vietējās izcelsmes ģenētiskos resursus- nozīmīgāko šķirņu kultūraugus un lauksaimniecības vaislas dzīvniekus

21. Kopienas meža politika

250. Kopienas meža politikas mērķu sasniegšanu nodrošinās Latvijas lauku attīstības stratēģijas ietvaros īstenotie pasākumi, veicinot meža resursu ilgtspējīgu attīstību, meža ekonomiskās un vides vērtības racionālu un līdzsvarotu izmantošanu.

22. Papildinātībā ar citiem Eiropas Savienības fondiem

251. Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāna izstrādes gaitā ir nodrošināta sasaiste ar citām Kopienas politikām: Reģionālā politika, Kopējā zivsaimniecības politika u.c. Papildinātības ar citiem Eiropas Savienības fondiem (Eiropas Sociālo Fondu, Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Zivsaimniecības fondu) nodrošināšanai noteikti sekojoši pamatkritēriji:

- 1.ass ietvaros tiks finansētas apmācību tēmas, kas tieši saistītas ar lauksaimniecisko vai mežsaimniecisko darbību, savukārt uz vispārēja rakstura apmācībām lauksaimniecībā un mežsaimniecībā nodarbinātie varēs pretendēt attiecīgajās cilvēkresursu attīstības pasākumos no ESF,
- jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde lauksaimniecības un mežsaimniecības jomā tiks finansēti no ERAF, savukārt šo produktu tālāka ražošana tiks atbalstīta no ELFLA, tādējādi nodrošinot papildinātību ar 1. ass pasākumiem;
- 1.ass ietvaros tiks atbalstīti projekti, kas paredz pārstrādāt lauksaimniecības produktus tādējādi nodrošinot nepārklāšanos ar komercdarbības veicināšanu kas tiek finansēta no ERAF;
- 3.ass atbalsta pasākumu ietvaros tiks atbalstīta Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanas plānu izstrāde, tādējādi nodrošinot papildinātību ar ERAF;

- 3.ass atbalsta komercdarbības veicināšanai jomā papildinātībai ar ERAF – uzņēmuma un projekta lielums un projekta īstenošanas vieta;
  - 3.ass ietvaros finansējamo darbinieku zināšanu un prasmju attīstības jomā papildinātībai ar Eiropas sociālā fondu (ESF) – no ELFLA tiks finansētas tikai tās apmācību tēmas, kas tieši saistītas ar 3.ass pasākumu īstenošanu;
  - 3.ass ietvaros finansējamās infrastruktūras jomā papildinātībai ar ERAF un Kohēzijas fondu – infrastruktūras (piemēram, ceļa) kategorija un projekta īstenošanas vietas piederība lauku teritorijai. Pasākumi, kas saistīti ar interneta pieejamības uzlabošanu lauku teritorijās, tiks finansēti no ERAF.
  - Ar akvakultūru un ar to saistītie apmācību projekti, kas rada alternatīvus ienākumu avotus laukos tiks finansēti no EZF, tādējādi nodrošinot papildinātību ar 3. ass pasākumiem.
  - 4.ass ietvaros tiks finansētas vietējās rīcības grupas arī gadījumos, ja stratēģijā būs iekļauta zivsaimniecība. Savukārt zivsaimniecības projektus vietējo rīcības grupu stratēģiju ietvaros finansēs no EZF.
252. Papildinātība un nepārklāšanās starp Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānu, Nacionālo stratēģisko ietvardokumentu un Nacionālo zivsaimniecības stratēģijas plānu tiek nodrošināta starpministriju saskaņošanas procesā.

23. Papildinātība ar Kopējās lauksaimniecības politiku

253. Latvijas lauku attīstības programmu papildinās KLP tiešmaksājumu piemērošanas nosacījumu kopums, īpaši lauku vides aizsardzības prasību izpildes izmaksu sloga mazināšanas, lauksaimniecības zemju izmantošanas potenciāla saglabāšanas un tirgorientētas produkcijas ražošanas jomā. Tabula V-1 ilustrē papildinātību ar Kopējo lauksaimniecības politiku.

Tabula V-1. Eiropas Savienības Kopējās lauksaimniecības politikas reformas sasaiste ar Latvijas lauku attīstības stratēģiskajiem virzieniem

Latvijas lauku attīstības virzības stratēģiskie virzieni	Eiropas Savienības Kopējās lauksaimniecības politikas reformas pasākumi			
	Lauksaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana, mainot intervences iepirkumu nosacījumus	Tiešmaksājumu atdalīšana no produkcijas ražošanas	Savstarpējās atbilstības prasības labam vides un lauksaimniecības stāvoklim	Modulācija - atbalsta papildus novirzīšana lauku attīstībai (no 2013.gada)
lauku cilvēka spēju attīstība	+			++
no darba gūto ienākumu vairošana laukos	+	++		
lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana	++	++	+++	++
lauku dzīves telpas attīstība		+	+	+

Apzīmējumi:

+++	Stipra atbilstība un pārklāšanās
++	Vidēja atbilstība un pārklāšanās
+	Vāja atbilstība un pārklāšanās
	Nepārklājas

254. Latvijas lauku attīstības programmu papildinās reformētās KLP tiešmaksājumu piemērošanas nosacījumu kopums, īpaši lauku vides aizsardzības prasību izpildes izmaksu sloga mazināšanas, lauksaimniecības zemju izmantošanas potenciāla saglabāšanas un tirgorientētas produkcijas ražošanas jomā.

24. Sinerģija ar Eiropas bioloģiskās pārtikas un lauksaimniecības rīcības plānu

255. Stratēģijā ir ievērtēti Eiropas bioloģiskās lauksaimniecības rīcības plāna mērķi un to sasniegšanai tiks īstenoti sekojoši pasākumi:

- atbalsts vidi saudzējošas ražošanas metožu pielietošanai, kuru mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, ilgtspējīga dabas resursu apsaimniekošana (piemēram, augsnes auglības uzlabošana, erozijas un augsnes skābuma mazināšana), augstāka produktu kvalitāte un piesārņojuma ar nitrātiem un fosforu difūzā piesārņojuma samazināšana (īpaši, bioloģiskā lauksaimniecība)
- veicinot pētniecības jaunāko atziņu ieviešanu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībā augstas kvalitātes produktu iegūšanai ar augstu pievienoto vērtību no vietēji saražotajām izejvielām
- atbalstot pasākumus ārējo tirgu apgušanas kompetenču paaugstināšanai, īpaši produktiem ar augstāku pievienoto vērtību

25. Papildinātība ar Latvijas meža politiku

256. Latvijas meža un saistīto nozaru attīstība balstīta uz **Latvijas Meža politikas¹ pamatprincipiem**. Attīstības mērķi ir definēti atbilstoši Latvijas Meža un saistīto nozaru nacionālās programmas koncepcijā² noteiktajiem programmas izstrādes posmiem Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņem³ un Eiropas meža politikas attīstības tendencēm⁴, un tie ir:
- Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta,
  - Latvijas meža nozares produkcijas ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām,
  - Meža un saistīto nozaru stratēģisko mērķu sasniegšanas atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis.

VI Valsts lauku tīkls

257. Par pamatu valsts lauku tīklam⁵ tiks izmantota Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs, Latvijas lauku forums, pašvaldības un citas lauku attīstības stratēģijas ieviešanā iesaistītās institūcijas.
258. Lauksaimniekiem un lauku uzņēmējiem ir izveidota konsultāciju un izglītības atbalsta sistēma – Lauku konsultāciju un izglītības atbalsta centrs ar birojiem visos Latvijas rajonos, kas sniedz konsultāciju pakalpojumus visās ar lauksaimniecisko darbību saistītajās galvenajās jomās un lauku attīstībā. Latvijas Lauksaimniecības universitātē veikti ievērojami ieguldījumi studiju un zinātnes darba materiālās bāzes uzlabošanā.
259. Latvijas Lauku forums dibināts 2005.gada 27.aprīlī. Tas veido vietējās attīstības organizāciju sadarbības tīklu, apvienojot astoņas vietējās rīcības grupas (partnerības) un citas lauku attīstību veicinošas nevalstiskās organizācijas. Galvenie tā uzdevumi ir vietējās iniciatīvas grupu attīstība un savstarpējā sadarbība un sadarbība ar Eiropas līmeņa sadarbības tīkliem (Forums ir biedrs PREPARE tīklā).
260. Valsts lauku tīkla galvenie mērķi būs sekojoši:

---

¹ pieņemta Ministru kabinetā 1998.gada 28.aprīlī.

² Ministru kabineta rīkojums Nr.391, 2002.gada 24.jūlijs.

³ Pieņemta MK 2006.gada 4.aprīlī.

⁴ Latvijas Meža un saistīto nozaru nacionālā programma, kas ir izstrādāta saskaņā ar Eiropas mežu ministru konferences rezolūcijām un Starpvaldību Meža foruma (IPF; IFF) gala ziņojumu, Apvienoto Nāciju Organizācijas Meža Foruma (UNFF) prioritātēm, kā arī vadoties pēc Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (ANO FAO) izstrādātās metodikas.

⁵ Padomes 2005.gada 20.septembra Regulas (EK) 1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai (ELFLA) 68.pants

ZMPI_080606 „Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāns 2007.-2013.gadam”

- Lauku attīstībā iesaistīto institūciju, iestāžu un nevalstisko organizāciju informācijas apmaiņa
  - Lauku attīstības veicināšanas pasākumu pieredzes pārņemšana un tālāka izplatīšana
  - Sabiedrības informēšana par lauku attīstības pasākumu lomu un nozīmi
261. Valsts lauku tīkla izveides un darbības koordināciju veiks Zemkopības ministrija, tā izveidei un darbībai izmantojot Lauku attīstības programmas tehniskās palīdzības finansējumu (indikatīvi 7 milj. eiro. 2007. - 2013.g.)

VII Pielikumi

Pielikums Nr. 1 Situāciju raksturojošā detālā informācija

Tabula VII-1 Saimniecību skaita, izmantotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes un standarta bruto seguma sadalījums pēc saimniecību ekonomiskā lieluma

	Ekonomiskā lieluma vienības							
	Kopā	<2	2,0-3,9	4,0-7,9	8,0-15,9	16,0-39,9	40,0-100	>100
Visas saimniecības								
Skaitis	131414	110282	13140	4688	1950	896	297	161
% no kopskaita	100%	83.9%	10.0%	3.6%	1.5%	0.7%	0.2%	0.1%
Izmantotā lauksaimniecībā izmantojamā zeme, tūkst.ha	1494.9	571.9	229.5	164.9	138.3	132.9	106.6	150.8
% no izmantotās LIZ	100%	38%	15%	11%	9%	9%	7%	10%
Kopējais standarta bruto segums, tūkst.lati	199490.3	64971.2	28496.9	20401.1	17049.2	17228.2	14610.1	36733.6
% no kopējā SBS	100%	33%	14%	10%	9%	9%	7%	18%

Avots: CSP „Lauku saimniecību struktūra Latvijā 2003.g. jūnijā”

Tabula I-2 Ienākumi lauksaimniecībā uz vienu pilna laika nodarbināto 2000. – 2005.g.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, Ls gadā	470	622	645	683	1340	1549
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, Ls mēnesī	39	52	54	57	112	129

Avots: LEK; * - prognoze.

Ministrs	Valsts sekretāre	Juridiskā departamenta direktore	Par kontroli atbildīgā amatpersona	Atbildīgā amatpersona
M.Roze	L.Straujuma	S.Griģaļūna	I.Smilga	A.Zvirbule

2006.06.08. 18:30

15028

A.Zvirbule

707398, aiva.zvirbule@zm.gov.lv